

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Спеціалізація (за наявності)	Міжнародна економіка

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Конкурентна диспозиція України у глобальному економічному середовищі

здобувача Донченко Олександра Олександровича

Науковий керівник: к.е.н., доцент Галенко С. М.

Робота допущена до захисту

перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Галенко О. М.

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного обліку і аудиту

Галузь знань
Спеціальність
Спеціалізація (за наявності)

05 Соціальні та поведінкові науки
051 Економіка
Міжнародна економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Столярчук Я.М.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Галенко О.М.

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Донченко Олександра Олександровича

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ **очної (денної) форми навчання**

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Конкурентна диспозиція України у глобальному економічному середовищі»

Тему затверджено наказом ректора Університету від " _____ " _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах праць вітчизняних та зарубіжних науковців, контент аналізу Інтернет-сторінок, статистичні, наукові світові дані.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розділ 2

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Об'єкт дослідження:	процес формування та реалізації конкурентних переваг України у світовій економіці.
Предмет дослідження:	теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці, виявлення сильних та слабких сторін її конкурентоспроможності та обґрунтування напрямів її підвищення в умовах глобалізації.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

Дослідити існуючі теорії конкурентоспроможності країн, ідентифікувати ключові фактори, проаналізувати вплив внутрішніх і зовнішніх факторів. Проаналізувати основні методики оцінки конкурентної позиції країн. Розкрити сутність та фактори конкурентоспроможності країн у світовій економіці.

У розділі 2

Оцінити поточну конкурентну позицію України у світовій економіці. Виявити сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Обґрунтувати напрями підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі.

**Завдання підготував
науковий керівник**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 77 сторінок, 13 таблиць, список використаних джерел з 47 найменувань.

«Конкурентна диспозиція України у глобальному економічному середовищі»

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації конкурентних переваг України у світовій економіці.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці, виявлення сильних та слабких сторін її конкурентоспроможності та обґрунтування напрямів її підвищення в умовах глобалізації.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- Розкрити сутність та фактори конкурентоспроможності країн у світовій економіці.
- Проаналізувати методи оцінки конкурентної позиції країн на міжнародному рівні.
- Дослідити вплив глобалізаційних процесів на конкурентну диспозицію країн.
- Оцінити поточну конкурентну позицію України у світовій економіці.
- Виявити сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України на міжнародній арені.
- Обґрунтувати напрями підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані органами державної влади при розробці та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності України, а також

бізнес-структурами при формуванні конкурентних стратегій на міжнародних ринках.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024

Рік захисту роботи 2024

Ключові слова: конкурентоспроможність, глобалізація, світова економіка, конкурентні переваги, міжнародна конкуренція, інновації, людський капітал, інфраструктура, інституційне середовище.

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Донченко О. О.

(прізвище, ініціали)

на тему: **Конкурентна диспозиція України у глобальному економічному середовищі**
(назва теми)

1. Актуальність теми: Тема роботи є надзвичайно актуальною, оскільки питання конкурентоспроможності України у глобальному економічному середовищі є ключовим для забезпечення стійкого економічного розвитку країни. В умовах стрімкої глобалізації та зростання міжнародної конкуренції, аналіз та пошук шляхів підвищення конкурентних позицій України має значне практичне та теоретичне значення.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Робота характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості та глибиною аналізу. Автор успішно розкрив сутність і фактори конкурентоспроможності країн, а також проаналізував методи оцінки конкурентної позиції. Важливим є комплексний підхід до дослідження, який охоплює теоретичні, методичні та практичні аспекти.
3. Наявність самостійних розробок автора: Автор роботи продемонстрував високий рівень самостійної наукової роботи, здійснивши глибокий аналіз поточної конкурентної позиції України, виявивши її сильні та слабкі сторони, а також обґрунтувавши напрями підвищення конкурентної диспозиції. Самостійні розробки автора включають розробку рекомендацій для покращення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: Теоретичні висновки роботи мають високу цінність, оскільки сприяють розумінню сутності конкурентоспроможності в умовах глобальної економіки. Практичні рекомендації, розроблені автором, можуть бути використані органами державної влади та бізнес-структурами для розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності України.

5. Наявність недоліків: Робота має незначні недоліки, пов'язані з деякими аспектами глибини аналізу статистичних даних та обмеженістю доступних джерел інформації. Проте, ці недоліки не знижують загальну високу якість дослідження.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК (0-50 балів):_ кваліфікаційна робота є завершеним самостійно виконаним дослідженням на актуальну тему.

Робота виконана на високому науковому рівні, містить цінні теоретичні висновки та практичні рекомендації та заслуговує на оцінку в 46 балів.

Науковий керівник:

к.е.н., доцент, Галенко Сергій Миколайович
(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис) (прізвище, ініціали)

“ ___ ” _____ 2024 р.

ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u>	3
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ</u>	7
<u>1.1 Сутність та фактори конкурентоспроможності країн у світовій економіці</u>	7
<u>1.2 Методи оцінки конкурентної позиції країн на міжнародному рівні</u>	14
<u>1.3 Вплив глобалізаційних процесів на конкурентну диспозицію країн</u>	23
<u>РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ</u>	33
<u>2.1 Оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці</u>	33
<u>2.2 Сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України на міжнародній арені</u>	41
<u>2.3 Напрями підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі</u>	49
<u>ВИСНОВКИ</u>	59
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u>	61
<u>ДОДАТКИ</u>	61

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах стрімкої глобалізації світової економіки та посилення міжнародної конкуренції питання забезпечення конкурентоспроможності країни набуває особливої актуальності. Україна, як країна з відкритою економікою, не може залишатися осторонь цих процесів і повинна активно шукати шляхи зміцнення своїх конкурентних позицій на міжнародній арені.

Конкурентоспроможність країни є комплексним поняттям, яке відображає здатність національної економіки ефективно функціонувати в умовах глобальної конкуренції, забезпечувати високий рівень добробуту населення та сталий економічний розвиток. Досягнення високого рівня конкурентоспроможності вимагає реалізації ефективної державної політики, спрямованої на розвиток інноваційного потенціалу, підвищення продуктивності праці, залучення інвестицій та інтеграцію у світовий економічний простір.

Для України проблема підвищення конкурентоспроможності є особливо гострою, зважаючи на низку внутрішніх та зовнішніх викликів, з якими стикається країна. Серед них - структурні дисбаланси економіки, низька продуктивність праці, недостатній рівень інноваційного розвитку, високий рівень корупції, слабкість інституцій, а також військовий конфлікт на Сході України та анексія Криму. Все це негативно впливає на інвестиційну привабливість країни, стримує економічне зростання та знижує рівень життя населення.

Водночас, Україна має значний потенціал для підвищення своєї конкурентоспроможності завдяки вигідному географічному положенню, наявності багатих природних ресурсів, розвиненому людському капіталу та науково-технічному потенціалу. Ефективне використання цих конкурентних переваг вимагає проведення системних реформ, спрямованих на модернізацію економіки, розвиток інфраструктури, покращення бізнес-клімату та інтеграцію у світові ринки.

Дослідження питань конкурентоспроможності України та напрямів її підвищення є актуальним завданням, яке має важливе теоретичне та практичне значення. Воно дозволяє виявити сильні та слабкі сторони національної економіки, оцінити її потенціал та визначити пріоритетні напрями реформ для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення добробуту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний інтерес науковців та експертів до проблеми конкурентоспроможності України. Зокрема, ці питання досліджували такі вітчизняні вчені, як Л. Антонюк, О. Білорус, В. Геєць, Я. Жаліло, Д. Лук'яненко, Т. Мельник, Ю. Пахомов, А. Поручник, О. Швиданенко та інші. Водночас, динамічність змін у глобальному економічному середовищі та нові виклики, які постають перед Україною, зумовлюють необхідність постійного моніторингу та аналізу конкурентних позицій країни та пошуку нових шляхів їх зміцнення.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в оцінці поточної конкурентної позиції України у світовій економіці, виявленні сильних та слабких сторін її конкурентоспроможності та обґрунтуванні напрямів її підвищення в умовах глобалізації.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та фактори конкурентоспроможності країн у світовій економіці.
2. Проаналізувати методи оцінки конкурентної позиції країн на міжнародному рівні.
3. Дослідити вплив глобалізаційних процесів на конкурентну диспозицію країн.
4. Оцінити поточну конкурентну позицію України у світовій економіці.
5. Виявити сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України на міжнародній арені.
6. Обґрунтувати напрями підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі.

Об'єкт дослідження: процес формування та реалізації конкурентних переваг України у світовій економіці.

Предмет дослідження: теоретичні, методичні та практичні аспекти забезпечення конкурентоспроможності України в умовах глобалізації.

Практичне значення роботи. Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані органами державної влади при розробці та реалізації стратегії підвищення конкурентоспроможності України, а також бізнес-структурами при формуванні конкурентних стратегій на міжнародних ринках.

Теоретичне значення роботи. Теоретичне значення роботи полягає у розвитку теоретичних положень щодо сутності та факторів конкурентоспроможності країн у світовій економіці, методів оцінки їх конкурентної позиції та впливу глобалізаційних процесів на конкурентну диспозицію країн.

Гіпотеза дослідження. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що підвищення конкурентоспроможності України можливе за умови реалізації комплексної стратегії, спрямованої на розвиток інноваційного потенціалу, модернізацію інфраструктури, покращення бізнес-клімату та інтеграцію у світові ринки.

Новизна роботи. Новизна роботи полягає в удосконаленні теоретичних положень щодо факторів конкурентоспроможності країн в умовах глобалізації, розробці методичного підходу до оцінки конкурентної позиції України у світовій економіці та обґрунтуванні напрямів підвищення її конкурентної диспозиції з урахуванням сучасних викликів та можливостей.

Методи дослідження. В процесі написання курсової роботи була використана система загальнонаукових та спеціальних емпіричних і теоретичних методів дослідження. Також використовувалися такі емпіричні методи, як, опис, порівняння та узагальнення.

Структура роботи. Робота складається зі змісту, вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 63 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ КРАЇН У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

1.1 Сутність та фактори конкурентоспроможності країн у світовій економіці

Конкурентоспроможність країни є однією з найважливіших характеристик, що визначає її місце та роль у світовій економіці. Вона відображає здатність країни ефективно використовувати свої ресурси та потенціал для забезпечення високого рівня життя населення та сталого економічного розвитку. Як зазначає М. Портер, "конкурентоспроможність країни визначається продуктивністю використання її ресурсів" [1, с. 84].

Сутність конкурентоспроможності країни полягає у її спроможності виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам світового ринку, та забезпечувати високий рівень добробуту населення. За визначенням Світового економічного форуму, "конкурентоспроможність - це набір інститутів, політик та факторів, які визначають рівень продуктивності країни" [2, с. 4]. Таким чином, конкурентоспроможність країни залежить від ефективності функціонування її економічної системи, інституційного середовища та здатності адаптуватися до змін у глобальному економічному просторі.

Одним із ключових факторів конкурентоспроможності країни є інноваційний потенціал. Розвиток інноваційної діяльності, впровадження нових технологій та продуктів дозволяють країні підвищувати ефективність виробництва, створювати високу додану вартість та зміцнювати свої позиції на світовому ринку.

Конкурентоспроможність країни також значною мірою залежить від ефективності функціонування її інституційної системи. Якість державного управління, прозорість та передбачуваність регуляторної політики, відсутність корупції та захист прав власності створюють сприятливе середовище для ведення бізнесу та залучення інвестицій.

Важливим фактором конкурентоспроможності країни є також рівень розвитку її фінансової системи. Наявність ефективних фінансових інститутів,

розвиненого фондового ринку, доступних кредитних ресурсів та надійної системи страхування сприяє розвитку підприємництва та інноваційної діяльності.

Конкуренентоспроможність країни значною мірою визначається також якістю її інфраструктури. Розвинена транспортна система, надійне енергопостачання, сучасні телекомунікаційні мережі та ефективна система логістики створюють сприятливі умови для ведення бізнесу та підвищують привабливість країни для інвесторів [3, с. 61].

Ще одним важливим фактором конкурентоспроможності країни є ефективність її системи охорони здоров'я. Здорова та продуктивна робоча сила є запорукою високої продуктивності праці та сталого економічного розвитку. Крім того, ефективна система охорони здоров'я сприяє підвищенню якості життя населення та зміцненню соціальної стабільності.

Конкуренентоспроможність країни також залежить від її здатності забезпечувати енергетичну безпеку та ефективно використовувати енергетичні ресурси. Наявність диверсифікованих джерел енергопостачання, розвиток відновлюваної енергетики та підвищення енергоефективності економіки є важливими факторами конкурентоспроможності в умовах зростання цін на енергоносії та загострення глобальних екологічних проблем.

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни відіграє також її здатність до міжнародної співпраці та інтеграції. Участь у міжнародних організаціях, укладання багатосторонніх та двосторонніх торговельних угод, залучення до глобальних ланцюгів створення вартості дозволяють країні розширювати ринки збуту, отримувати доступ до передових технологій та знань, а також підвищувати ефективність національної економіки.

Конкуренентоспроможність країни значною мірою залежить від рівня розвитку її науково-дослідницької та інноваційної інфраструктури. Наявність потужних науково-дослідних інститутів, високотехнологічних кластерів, технопарків та бізнес-інкубаторів сприяє розвитку інноваційної діяльності,

комерціалізації наукових розробок та підвищенню технологічного рівня економіки [2, с. 94].

Конкурентоспроможність країни значною мірою залежить від її здатності до інновацій та технологічного розвитку. Країни, які активно інвестують в науково-дослідницьку діяльність, розвивають високотехнологічні галузі економіки та створюють сприятливі умови для інноваційного підприємництва, мають більше шансів на успіх у глобальній конкуренції.

Важливим фактором конкурентоспроможності країни є якість її інститутів, зокрема, ефективність державного управління, верховенство права, захист прав власності та боротьба з корупцією. Країни з сильними та прозорими інститутами мають більше можливостей для залучення іноземних інвестицій та розвитку бізнесу.

Конкурентоспроможність країни також залежить від ефективності використання її природних ресурсів та здатності до їх відтворення. Країни, які ефективно використовують свої природні багатства, розвивають "зелену" економіку та впроваджують принципи сталого розвитку, мають більше шансів на довгостроковий успіх у глобальній конкуренції [6, с. 128].

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є розвиток її інфраструктури, зокрема, транспортної, енергетичної та телекомунікаційної. Країни з розвиненою та сучасною інфраструктурою мають більше можливостей для розвитку бізнесу, залучення інвестицій та інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості [8, с. 162].

Конкурентоспроможність країни значною мірою залежить від якості її людського капіталу, зокрема, рівня освіти та професійної підготовки, стану здоров'я населення та демографічних тенденцій. Країни з високоякісним людським капіталом мають більше можливостей для розвитку наукоємних та інноваційних галузей економіки [10, с. 194].

Важливим фактором конкурентоспроможності країни є її здатність до адаптації та гнучкості в умовах глобальних викликів та змін. Країни, які швидко реагують на зміни у світовій економіці, впроваджують інноваційні

рішення та реформують свої інститути, мають більше шансів на успіх у глобальній конкуренції.

Конкурентоспроможність країни також залежить від ефективності її фінансової системи, зокрема, розвиненості банківського сектору, фондового ринку та доступності фінансових ресурсів для бізнесу. Країни з ефективною та стабільною фінансовою системою мають більше можливостей для розвитку підприємництва та залучення інвестицій [14, с. 258].

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є її здатність до диверсифікації економіки та розвитку нових галузей. Країни, які активно розвивають нові сектори економіки, такі як креативні індустрії, IT-послуги, туризм тощо, мають більше можливостей для зростання та підвищення добробуту населення.

Конкурентоспроможність країни також залежить від її здатності до інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості та участі у міжнародній торгівлі. Країни, які активно розвивають експортний потенціал, залучають іноземні інвестиції та беруть участь у регіональних та глобальних інтеграційних процесах, мають більше можливостей для підвищення своєї конкурентоспроможності [3, с. 72].

Нарешті, важливим фактором конкурентоспроможності країни є її здатність забезпечувати високу якість життя населення, зокрема, через розвиток соціальної інфраструктури, системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Країни з високим рівнем добробуту населення мають більше можливостей для залучення висококваліфікованих фахівців та розвитку інноваційної економіки.

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність її системи державного регулювання економіки. Зважена та передбачувана регуляторна політика, спрямована на створення рівних умов для конкуренції, захист прав споживачів та забезпечення соціальної справедливості, сприяє формуванню сприятливого бізнес-середовища та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Конкуренентоспроможність країни також залежить від рівня розвитку її інформаційно-комунікаційних технологій. Широке впровадження ІКТ в усі сфери економічної діяльності, розвиток електронної комерції та електронного урядування, забезпечення доступу до високошвидкісного Інтернету є важливими факторами підвищення ефективності та конкурентоспроможності національної економіки.

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни відіграє також ефективність її системи освіти та професійної підготовки. Наявність високоякісної та доступної освіти, відповідність освітніх програм потребам ринку праці, розвиток системи безперервного навчання та підвищення кваліфікації є запорукою формування висококваліфікованої та інноваційної робочої сили.

Конкуренентоспроможність країни значною мірою визначається також рівнем розвитку її підприємницької культури та ділової активності населення. Наявність розвиненої мережі малих та середніх підприємств, висока підприємницька активність населення, культура інновацій та ризику є важливими факторами динамічного розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності.

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність її системи державної підтримки експорту. Наявність ефективних інструментів фінансової, інформаційної та організаційної підтримки експортерів, сприяння виходу національних компаній на міжнародні ринки, розвиток експортної інфраструктури є важливими чинниками зміцнення конкурентних позицій країни на світовій арені.

Конкуренентоспроможність країни також залежить від рівня розвитку її соціальної інфраструктури. Наявність ефективної системи соціального захисту, доступного житла, якісних медичних та освітніх послуг, розвиненої культурної та рекреаційної інфраструктури є важливими факторами забезпечення високої якості життя населення та підвищення привабливості країни для висококваліфікованих фахівців [3, с. 157].

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни відіграє також ефективність використання її туристичного потенціалу. Наявність унікальних природних та культурних пам'яток, розвинена туристична інфраструктура, ефективний маркетинг туристичних послуг дозволяють країні диверсифікувати джерела доходів, залучати іноземні інвестиції та зміцнювати свій міжнародний імідж.

Нарешті, конкурентоспроможність країни значною мірою визначається її здатністю до адаптації та гнучкості в умовах динамічних змін глобального середовища. Швидка реакція на технологічні, економічні та соціальні зміни, готовність до трансформації та реструктуризації економіки, розвиток адаптивних та гнучких інституцій є запорукою успішного розвитку країни в умовах глобальної конкуренції.

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни відіграє якість людського капіталу. Висококваліфіковані та освічені трудові ресурси є запорукою розвитку наукоємних галузей, впровадження інновацій та підвищення продуктивності праці. Як зазначає Л. Антонюк, "людський капітал є ключовим фактором конкурентоспроможності в умовах становлення економіки знань".

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність державного управління та якість інституційного середовища. Прозорість та передбачуваність регуляторної політики, захист прав власності, боротьба з корупцією та забезпечення верховенства права створюють сприятливі умови для ведення бізнесу та залучення інвестицій. Як зазначає В. Геєць, "інституційне середовище є важливою детермінантою конкурентоспроможності національної економіки" [5, с. 19].

Розвиток інфраструктури також є важливим фактором конкурентоспроможності країни. Наявність сучасних транспортних мереж, енергетичної інфраструктури, телекомунікаційних систем та логістичних центрів сприяє зниженню витрат виробництва, підвищенню ефективності

економічної діяльності та зміцненню конкурентних переваг країни на світовому ринку.

Конкурентоспроможність країни значною мірою залежить від її здатності залучати іноземні інвестиції. Прямі іноземні інвестиції сприяють модернізації виробництва, трансферу технологій та підвищенню ефективності економіки. Як зазначає Т. Кальченко, "іноземні інвестиції є важливим джерелом капіталу та інновацій для підвищення конкурентоспроможності національної економіки" [2, с. 145].

Важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності країни відіграє розвиток малого та середнього бізнесу. Малі та середні підприємства є більш гнучкими та адаптивними до змін ринкового середовища, вони сприяють створенню нових робочих місць та стимулюють інноваційну діяльність. Як зазначає.

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність використання природних ресурсів. Наявність достатньої кількості природних ресурсів, їх раціональне використання та переробка створюють конкурентні переваги для країни на світовому ринку.

Конкурентоспроможність країни також залежить від її здатності розвивати експортний потенціал та диверсифікувати структуру експорту. Орієнтація на виробництво та експорт високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю дозволяє країні зміцнювати свої позиції на світовому ринку та підвищувати рівень економічного розвитку.

Важливим фактором конкурентоспроможності країни є також якість освіти та професійної підготовки. Розвиток системи освіти, забезпечення її відповідності потребам ринку праці та підготовка висококваліфікованих фахівців є запорукою інноваційного розвитку та підвищення продуктивності економіки.

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність функціонування фінансової системи. Розвинена та стабільна фінансова система,

доступність кредитних ресурсів та ефективність розподілу капіталу сприяють розвитку бізнесу та підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Конкурентоспроможність країни також залежить від її здатності забезпечувати соціальну стабільність та високий рівень життя населення. Низький рівень соціальної напруженості, ефективна система соціального захисту та забезпечення високих стандартів життя є важливими факторами привабливості країни для інвесторів та висококваліфікованих фахівців.

Ще одним фактором конкурентоспроможності країни є ефективність енергетичної політики та забезпечення енергетичної безпеки. Доступність та надійність енергетичних ресурсів, розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності економіки є важливими чинниками конкурентоспроможності країни в умовах зростання цін на енергоносії та глобальних кліматичних викликів.

Таким чином, конкурентоспроможність країни у світовій економіці є складним та багатогранним явищем, яке визначається сукупністю економічних, соціальних, інституційних та інноваційних факторів. Забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вимагає комплексного підходу та реалізації ефективної державної політики, спрямованої на розвиток інноваційного потенціалу, підвищення якості людського капіталу, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та забезпечення соціальної стабільності.

1.2 Методи оцінки конкурентної позиції країн на міжнародному рівні

Оцінка конкурентної позиції країн на міжнародному рівні є важливим завданням, яке дозволяє визначити їх місце та роль у світовій економіці, виявити сильні та слабкі сторони, а також розробити ефективні стратегії підвищення конкурентоспроможності. Існує ряд методів, які використовуються для оцінки конкурентної позиції країн, серед яких найбільш поширеними є індекси глобальної конкурентоспроможності, рейтинги країн за різними показниками та економетричні моделі [6, с. 92].

Одним із найвідоміших методів оцінки конкурентної позиції країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), який розраховується Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс базується на оцінці 12 складових конкурентоспроможності, які включають інституції, інфраструктуру, макроекономічне середовище, охорону здоров'я та початкову освіту, вищу освіту та професійну підготовку, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічну готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інновації.

Одним із найбільш комплексних методів оцінки конкурентної позиції країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності 4.0, розроблений Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс базується на оцінці 12 основних компонентів конкурентоспроможності, згрупованих у 4 категорії: сприятливе середовище, людський капітал, ринки та інноваційна екосистема. Індекс дозволяє не лише оцінити поточну конкурентну позицію країни, але й визначити її потенціал для майбутнього зростання.

Ще одним важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є Індекс людського розвитку, який розраховується Програмою розвитку ООН. Цей індекс враховує три основні виміри людського розвитку: довголіття та здоров'я, доступ до знань та гідний рівень життя. Високі показники людського розвитку є важливою передумовою формування конкурентоспроможної економіки, заснованої на знаннях та інноваціях [7, с. 92].

Для оцінки конкурентної позиції країн також широко використовується Індекс економічної свободи, який щорічно публікується Wall Street Journal та Heritage Foundation. Цей індекс оцінює рівень економічної свободи в країнах світу за 12 показниками, згрупованими у 4 категорії: верховенство права, рівень втручання уряду, регуляторна ефективність та відкритість ринків. Високий рівень економічної свободи є важливою передумовою для розвитку підприємництва, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є також Індекс глобальної конкурентоспроможності талантів, який розраховується швейцарською бізнес-школою IMD. Цей індекс оцінює здатність країн розвивати, залучати та утримувати таланти, які є ключовим фактором конкурентоспроможності в умовах економіки знань. Індекс враховує три основні фактори: інвестиції та розвиток талантів, їх залучення та готовність талантів [9, с. 117].

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується Індекс мережевої готовності, який розраховується Всесвітнім економічним форумом та Школою бізнесу INSEAD. Цей індекс оцінює рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу та їх вплив на економічний розвиток та конкурентоспроможність. Індекс враховує чотири основні фактори: середовище для розвитку ІКТ, готовність до використання ІКТ, фактичне використання ІКТ та вплив ІКТ на економіку та суспільство.

Одним із найбільш комплексних методів оцінки конкурентної позиції країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності 4.0, розроблений Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс базується на оцінці 103 індикаторів, згрупованих у 12 категорій, які відображають різні аспекти конкурентоспроможності країн, такі як інститути, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та професійна підготовка, ефективність ринку товарів та послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, відповідність бізнесу сучасним вимогам та інноваційний потенціал.

Ще одним важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), який щорічно публікується Світовим банком. Цей індекс оцінює умови ведення бізнесу в країнах світу за десятьма ключовими параметрами, такими як реєстрація підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи електропостачання, реєстрація власності, кредитування, захист міноритарних

інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів та врегулювання неплатоспроможності [9, с. 174].

Важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є також Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), який щорічно публікується американським дослідницьким центром Heritage Foundation. Цей індекс оцінює рівень економічної свободи в країнах світу за чотирма ключовими категоріями: верховенство права, обмеження уряду, регуляторна ефективність та відкритість ринків. Кожна з цих категорій включає в себе декілька субіндексів, таких як права власності, державні витрати, свобода бізнесу, свобода торгівлі тощо.

Для оцінки конкурентної позиції країн також широко використовується Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), який щорічно публікується міжнародною організацією Transparency International. Цей індекс оцінює рівень сприйняття корупції в державному секторі країн світу на основі опитувань експертів та представників бізнесу. Країни з високим рівнем сприйняття корупції зазвичай мають нижчу конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість [13, с. 238].

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є Рейтинг країн світу за рівнем щастя (World Happiness Report), який щорічно публікується під егідою ООН. Цей рейтинг оцінює рівень щастя населення країн світу на основі таких факторів, як ВВП на душу населення, соціальна підтримка, очікувана тривалість здорового життя, свобода життєвого вибору, щедрість та сприйняття корупції. Країни з високим рівнем щастя населення зазвичай мають вищу конкурентоспроможність та якість життя.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується Індекс людського розвитку (Human Development Index), який щорічно публікується Програмою розвитку ООН. Цей індекс оцінює рівень людського розвитку в країнах світу на основі таких показників, як очікувана тривалість життя, рівень освіти та рівень життя населення. Країни з високим рівнем людського розвитку зазвичай мають вищу конкурентоспроможність та якість життя населення [2, с. 92].

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), який щорічно публікується Всесвітньою організацією інтелектуальної власності, Корнельським університетом та міжнародною бізнес-школою INSEAD. Цей індекс оцінює рівень інноваційного розвитку країн світу на основі 80 показників, згрупованих у сім ключових категорій: інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, рівень розвитку ринку, рівень розвитку бізнесу, результати в області знань і технологій та результати в області творчості.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index), який щорічно публікується Єльським та Колумбійським університетами у співпраці з Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс оцінює ефективність державної політики країн світу в області екології та управління природними ресурсами на основі 32 показників, згрупованих у дві ключові категорії: життєздатність екосистем та екологічне здоров'я.

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є Рейтинг країн світу за рівнем розвитку електронного уряду (E-Government Development Index), який щорічно публікується Департаментом з економічних та соціальних питань ООН. Цей рейтинг оцінює рівень розвитку електронного уряду в країнах світу на основі трьох ключових компонентів: рівень розвитку онлайн-сервісів, рівень розвитку телекомунікаційної інфраструктури та людський капітал [8, с. 194].

Нарешті, для оцінки конкурентної позиції країн також використовується Індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index), який щорічно публікується Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс оцінює рівень розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в країнах світу та їх вплив на економічний розвиток та конкурентоспроможність на основі 53 показників, згрупованих у чотири ключові категорії: середовище для розвитку ІКТ, готовність суспільства до використання ІКТ, фактичне використання ІКТ усіма ключовими стейкхолдерами та вплив ІКТ на економіку та суспільство.

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є аналіз їх експортної спеціалізації та позиції у глобальних ланцюгах створення вартості. Країни, які спеціалізуються на експорті високотехнологічних товарів та послуг з високою доданою вартістю, мають кращі перспективи для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується аналіз їх інноваційного потенціалу та ефективності національних інноваційних систем. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: рівень витрат на дослідження та розробки, кількість патентів та наукових публікацій, частка високотехнологічного експорту, розвиток інноваційної інфраструктури тощо [7, с. 139].

Важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є також аналіз їх інвестиційної привабливості та ефективності залучення прямих іноземних інвестицій. Такий аналіз передбачає оцінку ряду факторів, зокрема: розмір та динаміка внутрішнього ринку, рівень розвитку інфраструктури, якість людського капіталу, ефективність регуляторної політики, рівень політичної та економічної стабільності тощо.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується аналіз їх макроекономічної стабільності та ефективності економічної політики. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: рівень інфляції, стабільність національної валюти, рівень державного боргу, ефективність фіскальної та монетарної політики, прозорість та передбачуваність регуляторної політики тощо.

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є аналіз ефективності їх енергетичної політики та рівня енергетичної безпеки. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: рівень енергоємності ВВП, частка відновлюваних джерел енергії в енергобалансі, диверсифікація джерел енергопостачання, рівень енергетичної залежності від імпорту, ефективність енергозберігаючих технологій тощо.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується аналіз рівня розвитку їх соціального капіталу та ефективності соціальної політики. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: рівень довіри в суспільстві, розвиток громадянського суспільства, ефективність системи соціального захисту, доступність та якість соціальних послуг, рівень соціальної мобільності тощо [6, с. 187].

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є аналіз ефективності їх екологічної політики та рівня екологічної стійкості. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: рівень викидів парникових газів, ефективність використання природних ресурсів, розвиток "зеленої" економіки, якість екологічного законодавства та ефективність його реалізації тощо.

Для оцінки конкурентної позиції країн також використовується аналіз рівня розвитку їх креативної економіки та ефективності культурної політики. Такий аналіз передбачає оцінку ряду показників, зокрема: частка креативних індустрій у ВВП та експорті, рівень розвитку культурної інфраструктури, ефективність захисту інтелектуальної власності, рівень культурного розмаїття тощо.

Важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є також бенчмаркінг, який передбачає порівняння ключових показників ефективності країни з показниками інших країн або групи країн. Такий аналіз дозволяє виявити відносні переваги та недоліки країни у різних сферах конкурентоспроможності та визначити пріоритетні напрямки для вдосконалення [9, с. 241].

Нарешті, комплексним методом оцінки конкурентної позиції країн є SWOT-аналіз, який передбачає виявлення сильних та слабких сторін країни, а також можливостей та загроз, які існують у зовнішньому середовищі. Такий аналіз дозволяє розробити ефективні стратегії підвищення конкурентоспроможності країни з урахуванням її специфічних особливостей та викликів глобального середовища [10, с. 159].

Ще одним важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є Індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), який розраховується Світовим банком. Цей індекс оцінює умови ведення бізнесу в країнах світу за 10 критеріями, які включають реєстрацію підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до електромереж, реєстрацію власності, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, міжнародну торгівлю, забезпечення виконання контрактів та вирішення неплатоспроможності [8, с. 28].

Важливим методом оцінки конкурентної позиції країн є також Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), який розраховується американським дослідницьким центром The Heritage Foundation. Цей індекс оцінює рівень економічної свободи в країнах світу за 12 критеріями, які включають верховенство права, розмір уряду, регуляторну ефективність та відкритість ринків.

Крім індексів, для оцінки конкурентної позиції країн використовуються також рейтинги за різними показниками. Наприклад, рейтинги країн за рівнем ВВП на душу населення, рівнем інноваційного розвитку, якістю освіти, рівнем розвитку інфраструктури тощо. Ці рейтинги дозволяють порівняти країни за окремими показниками та виявити їх сильні та слабкі сторони.

Ще одним методом оцінки конкурентної позиції країн є економетричні моделі. Ці моделі дозволяють виявити взаємозв'язки між різними факторами конкурентоспроможності та оцінити їх вплив на економічний розвиток країни. Наприклад, модель Портера дозволяє оцінити конкурентоспроможність країни на основі аналізу чотирьох детермінант: факторних умов, умов попиту, споріднених та підтримуючих галузей, а також стратегії фірм, їх структури та конкуренції [10, с. 67].

Важливо зазначити, що жоден з методів оцінки конкурентної позиції країн не є досконалим та має свої обмеження. Тому для отримання більш повної та об'єктивної картини необхідно використовувати комплексний підхід, який поєднує різні методи та враховує специфіку кожної країни.

Одним із ключових факторів, який впливає на конкурентну позицію країни, є інноваційний розвиток. Країни, які активно інвестують в науку та інновації, мають більше шансів зайняти лідируючі позиції в світовій економіці. Тому при оцінці конкурентної позиції країни важливо враховувати такі показники, як частка витрат на дослідження та розробки у ВВП, кількість патентів та наукових публікацій, рівень розвитку високотехнологічних галузей тощо [7, с. 83].

Ще одним важливим фактором конкурентної позиції країни є якість людського капіталу. Країни з високим рівнем освіти та професійної підготовки, ефективною системою охорони здоров'я та соціального захисту мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції. Тому при оцінці конкурентної позиції країни важливо враховувати такі показники, як рівень грамотності населення, очікувана тривалість життя, якість освіти та професійної підготовки тощо.

Важливу роль у формуванні конкурентної позиції країни відіграє також ефективність державного управління та якість інституційного середовища. Країни з прозорою та ефективною системою державного управління, низьким рівнем корупції та сприятливим бізнес-кліматом мають більше шансів залучити іноземні інвестиції та розвивати конкурентоспроможні галузі економіки [9, с. 72].

Крім того, на конкурентну позицію країни впливає також рівень розвитку інфраструктури. Наявність сучасних транспортних мереж, енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури, логістичних центрів та індустріальних парків є важливими факторами привабливості країни для інвесторів та розвитку бізнесу.

Ще одним важливим фактором конкурентної позиції країни є її здатність до інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Країни, які активно залучені до міжнародної торгівлі та співпраці, мають більше можливостей для розвитку конкурентоспроможних галузей та підвищення ефективності економіки.

При оцінці конкурентної позиції країни важливо також враховувати її геополітичне становище та участь у міжнародних організаціях та інтеграційних об'єднаннях. Країни, які є членами впливових міжнародних організацій та мають стратегічне положення на світовій арені, мають більше можливостей для реалізації своїх економічних інтересів та зміцнення конкурентних позицій.

Важливу роль у формуванні конкурентної позиції країни відіграє також ефективність використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Країни, які раціонально використовують свої природні ресурси та впроваджують екологічно чисті технології, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції [8, с. 79].

Ще одним фактором конкурентної позиції країни є її здатність до адаптації та гнучкості в умовах глобальних викликів та змін. Країни, які швидко реагують на зміни в світовій економіці та впроваджують інноваційні рішення, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції.

Таким чином, оцінка конкурентної позиції країн на міжнародному рівні є складним та багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування різних факторів. Використання різних методів оцінки, таких як індекси глобальної конкурентоспроможності, рейтинги країн за різними показниками та економетричні моделі, дозволяє отримати більш повну та об'єктивну картину конкурентної позиції країни та виявити її сильні та слабкі сторони. При цьому важливо враховувати не лише економічні, але й соціальні, інституційні та екологічні фактори, які впливають на конкурентоспроможність країни в глобальному економічному просторі.

1.3 Вплив глобалізаційних процесів на конкурентну диспозицію країн

Глобалізація є однією з найважливіших тенденцій розвитку світової економіки, яка має значний вплив на конкурентну диспозицію країн. Процеси глобалізації пов'язані з посиленням взаємозалежності та інтеграції національних економік, формуванням глобальних ринків товарів, послуг,

капіталу та робочої сили, а також з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та транспортної інфраструктури.

Одним із ключових наслідків глобалізації є загострення конкуренції на світових ринках. В умовах глобалізації країни змушені конкурувати не лише на регіональному, але й на глобальному рівні. При цьому конкурентна перевага країни визначається не лише наявністю природних ресурсів чи дешевої робочої сили, але й здатністю до інновацій, ефективністю інституційного середовища, якістю людського капіталу та рівнем розвитку інфраструктури [12, с. 43].

Глобалізація сприяє також поширенню нових технологій та інновацій, що має значний вплив на конкурентну диспозицію країн. Країни, які активно впроваджують нові технології та розвивають інноваційну діяльність, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції. При цьому важливу роль відіграє не лише власний інноваційний потенціал країни, але й її здатність до абсорбції та адаптації зовнішніх інновацій.

Ще одним важливим наслідком глобалізації є посилення ролі транснаціональних корпорацій (ТНК) у світовій економіці. ТНК володіють значними фінансовими, технологічними та інтелектуальними ресурсами, що дозволяє їм успішно конкурувати на глобальних ринках. При цьому діяльність ТНК може мати як позитивний, так і негативний вплив на конкурентну диспозицію країн. З одного боку, ТНК можуть сприяти трансферу технологій, створенню нових робочих місць та залученню іноземних інвестицій. З іншого боку, діяльність ТНК може призводити до витіснення з ринку місцевих виробників, погіршення умов праці та зниження екологічних стандартів [14, с. 81].

Глобалізація призводить до зростання ролі міжнародних стандартів та сертифікацій у забезпеченні якості та безпеки продукції та послуг. Країни, які активно впроваджують міжнародні стандарти якості, екологічної безпеки, соціальної відповідальності тощо, отримують значні конкурентні переваги на глобальних ринках. Водночас, невідповідність продукції та послуг

міжнародним стандартам може становити серйозну перешкоду для виходу на зовнішні ринки та участі у глобальних ланцюгах створення вартості [2, с. 84].

Глобалізація також сприяє зростанню ролі публічної дипломатії та стратегічних комунікацій у формуванні міжнародного іміджу та репутації країн. Країни, які ефективно використовують інструменти публічної дипломатії для просування своїх цінностей, культури та досягнень, отримують значні переваги у глобальному інформаційному просторі. Водночас, негативний імідж країни, сформований внаслідок політичних скандалів, порушень прав людини, корупції тощо, може становити серйозну перешкоду для її економічного та соціального розвитку.

Глобалізація призводить до зростання ролі міжнародних організацій та ініціатив у вирішенні глобальних проблем людства, таких як зміна клімату, бідність, охорона здоров'я, безпека тощо. Країни, які активно беруть участь у цих ініціативах та демонструють лідерство у вирішенні глобальних викликів, отримують значні репутаційні та економічні переваги. Водночас, ігнорування глобальних проблем та відмова від участі у міжнародних зусиллях з їх вирішення може негативно впливати на імідж та конкурентоспроможність країни [6, с. 143].

Глобалізація також призводить до зростання ролі міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань у регулюванні світової економіки. Членство в таких організаціях, як СОТ, МВФ, Світовий банк, а також участь у регіональних інтеграційних об'єднаннях, таких як ЄС, НАФТА, АСЕАН тощо, може мати значний вплив на конкурентну диспозицію країн. З одного боку, членство в міжнародних організаціях та інтеграційних об'єднаннях відкриває доступ до нових ринків та можливостей для співпраці. З іншого боку, країни-члени змушені дотримуватися певних правил та стандартів, що може обмежувати їх конкурентні переваги.

Важливим наслідком глобалізації є також зростання ролі людського капіталу у забезпеченні конкурентоспроможності країн. В умовах глобалізації успіх країни залежить не лише від наявності природних ресурсів чи технологій,

але й від якості людського капіталу - рівня освіти, професійних навичок, креативності та інноваційності працівників. Країни, які інвестують в освіту та професійну підготовку, створюють сприятливі умови для розвитку людського капіталу, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції [12, с. 67].

Ще одним важливим фактором, який впливає на конкурентну диспозицію країн в умовах глобалізації, є ефективність державного управління та якість інституційного середовища. Країни з прозорою та ефективною системою державного управління, верховенством права, захистом прав власності та сприятливим бізнес-кліматом мають більше шансів залучити іноземні інвестиції та розвивати конкурентоспроможні галузі економіки.

Глобалізація також призводить до зростання ролі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у забезпеченні конкурентоспроможності країн. Розвиток ІКТ дозволяє країнам прискорити процеси обміну інформацією, знаннями та технологіями, а також розвивати нові бізнес-моделі та форми співпраці. Країни, які активно впроваджують ІКТ та розвивають цифрову економіку, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції.

Глобалізація призводить до зростання ролі глобальних ланцюгів створення вартості у формуванні світової торгівлі та інвестицій. Країни, які ефективно інтегруються у глобальні ланцюги створення вартості, отримують доступ до передових технологій, знань та ресурсів, що дозволяє їм підвищувати ефективність виробництва та конкурентоспроможність на світових ринках. Водночас, надмірна залежність від глобальних ланцюгів створення вартості може становити ризики для економічної безпеки та стійкості країн в умовах глобальних криз та збоїв.

Глобалізація сприяє зростанню ролі міжнародних стандартів у сфері освіти та науки у формуванні глобального освітнього та наукового простору. Країни, які забезпечують високу якість освіти та наукових досліджень відповідно до міжнародних стандартів, отримують значні переваги у залученні іноземних студентів та дослідників, участі у міжнародних наукових проектах та комерціалізації результатів досліджень. Водночас, невідповідність освітніх та

наукових систем країн міжнародним стандартам якості може становити серйозну перешкоду для їх інтеграції у глобальний освітній та науковий простір [14, с. 273].

Глобалізація призводить до зростання ролі соціальних та екологічних стандартів у формуванні глобальної корпоративної відповідальності та сталого розвитку. Країни, які впроваджують високі стандарти соціальної відповідальності бізнесу, охорони навколишнього середовища, прав людини тощо, отримують значні переваги у залученні соціально відповідальних інвестицій та формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені. Водночас, недотримання міжнародних стандартів соціальної та екологічної відповідальності може становити серйозні репутаційні та економічні ризики для країн та їх компаній.

Важливо також зазначити, що глобалізація може мати неоднозначний вплив на конкурентну диспозицію країн. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для розвитку та співпраці, з іншого боку - посилює ризики та виклики, пов'язані з нерівномірністю розвитку, фінансовою нестабільністю, екологічними проблемами тощо. Тому для успішної адаптації до глобалізаційних процесів країнам необхідно розробляти ефективні стратегії розвитку, які враховують їх конкурентні переваги та специфіку національної економіки [15, с. 128].

Ще одним важливим фактором, який впливає на конкурентну диспозицію країн в умовах глобалізації, є здатність до адаптації та гнучкості. Глобалізація посилює невизначеність та мінливість економічного середовища, що вимагає від країн швидкої реакції на зміни та впровадження інноваційних рішень. Країни, які демонструють високу адаптивність та гнучкість, мають більше шансів на успіх в глобальній конкуренції.

Глобалізація також призводить до посилення ролі міжнародних фінансових інститутів, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Світова організація торгівлі тощо. Ці інститути здійснюють значний вплив на економічну політику країн-членів, вимагаючи проведення структурних реформ,

лібералізації торгівлі, приватизації державних підприємств тощо. Такий вплив може мати як позитивні, так і негативні наслідки для конкурентної диспозиції країн, залежно від їх готовності та здатності адаптуватися до нових вимог.

Ще одним важливим наслідком глобалізації є посилення міграційних процесів та зростання ролі діаспор у розвитку країн походження. Трудова міграція та «відтік мізків» можуть мати негативний вплив на конкурентоспроможність країн-донорів, позбавляючи їх кваліфікованої робочої сили та знижуючи якість людського капіталу. Водночас, грошові перекази мігрантів та їх інвестиції в економіку батьківщини можуть стати важливим джерелом фінансування розвитку та підвищення конкурентоспроможності [12, с. 119].

Глобалізація також сприяє зростанню ролі міст як ключових центрів економічної активності та інновацій. Великі міста та мегаполіси стають центрами концентрації капіталу, технологій, талантів та креативних індустрій, формуючи потужні агломерації та кластери. Конкурентоспроможність країн все більше залежить від здатності їх міст забезпечувати високу якість життя, розвинену інфраструктуру та сприятливе бізнес-середовище.

Ще одним важливим фактором впливу глобалізації на конкурентну диспозицію країн є зростання ролі культурних та креативних індустрій у світовій економіці. Країни, які мають багату культурну спадщину, розвинені креативні індустрії та ефективну культурну політику, отримують значні конкурентні переваги у глобальній економіці. Вони можуть використовувати свій культурний капітал для розвитку туризму, залучення інвестицій та талантів, просування національного бренду тощо.

Глобалізація також призводить до зростання ролі соціальних мереж та онлайн-платформ у формуванні громадської думки та впливу на політичні процеси. Країни, які ефективно використовують ці інструменти для просування своїх інтересів та цінностей, отримують значні переваги у глобальному інформаційному просторі. Водночас, поширення фейкових новин, пропаганди

та маніпуляцій в соціальних мережах може становити загрозу для інформаційної безпеки та стабільності країн.

Ще одним важливим наслідком глобалізації є зростання ролі міжнародних рейтингів та індексів у формуванні іміджу та інвестиційної привабливості країн. Високі позиції у рейтингах конкурентоспроможності, інноваційності, легкості ведення бізнесу тощо стають важливим сигналом для інвесторів та міжнародних партнерів, сприяючи залученню капіталу та технологій. Водночас, низькі позиції у рейтингах можуть негативно впливати на репутацію країни та її можливості у глобальній конкуренції [11, с. 162].

Глобалізація також призводить до зростання ролі міжнародних стандартів та сертифікацій у забезпеченні якості та безпеки продукції та послуг. Країни, які активно впроваджують міжнародні стандарти якості, екологічної безпеки, соціальної відповідальності тощо, отримують значні конкурентні переваги на глобальних ринках. Водночас, невідповідність продукції та послуг міжнародним стандартам може становити серйозну перешкоду для виходу на зовнішні ринки та участі у глобальних ланцюгах створення вартості.

Ще одним важливим фактором впливу глобалізації на конкурентну диспозицію країн є зростання ролі публічної дипломатії та стратегічних комунікацій у формуванні міжнародного іміджу та репутації країн. Країни, які ефективно використовують інструменти публічної дипломатії для просування своїх цінностей, культури та досягнень, отримують значні переваги у глобальному інформаційному просторі. Водночас, негативний імідж країни, сформований внаслідок політичних скандалів, порушень прав людини, корупції тощо, може становити серйозну перешкоду для її економічного та соціального розвитку [13, с. 194].

Глобалізація також сприяє зростанню ролі міжнародних організацій та ініціатив у вирішенні глобальних проблем людства, таких як зміна клімату, бідність, охорона здоров'я, безпека тощо. Країни, які активно беруть участь у цих ініціативах та демонструють лідерство у вирішенні глобальних викликів, отримують значні репутаційні та економічні переваги. Водночас, ігнорування

глобальних проблем та відмова від участі у міжнародних зусиллях з їх вирішення може негативно впливати на імідж та конкурентоспроможність країни.

Ще одним важливим наслідком глобалізації є зростання ролі регіональних інтеграційних об'єднань та торговельних блоків у формуванні глобальної економічної архітектури. Країни, які є членами потужних регіональних об'єднань, таких як ЄС, НАФТА, АСЕАН тощо, отримують значні переваги від доступу до великих ринків, зниження торговельних бар'єрів, гармонізації стандартів та регуляторних норм. Водночас, країни, які залишаються поза межами регіональних блоків, можуть стикатися зі значними викликами та обмеженнями у глобальній конкуренції [15, с. 258].

Глобалізація також призводить до зростання ролі транскордонних кластерів та інноваційних екосистем у формуванні глобальних центрів конкурентоспроможності. Країни, які створюють сприятливі умови для розвитку інноваційних кластерів та залучення талантів з усього світу, отримують значні переваги у глобальній конкуренції за інновації та високі технології. Прикладами таких кластерів є Кремнієва долина у США, Кембриджський кластер у Великобританії.

Ще одним важливим фактором впливу глобалізації на конкурентну диспозицію країн є зростання ролі глобальних ланцюгів створення вартості у формуванні світової торгівлі та інвестицій. Країни, які ефективно інтегруються у глобальні ланцюги створення вартості, отримують доступ до передових технологій, знань та ресурсів, що дозволяє їм підвищувати ефективність виробництва та конкурентоспроможність на світових ринках. Водночас, надмірна залежність від глобальних ланцюгів створення вартості може становити ризики для економічної безпеки та стійкості країн в умовах глобальних криз та збоїв [12, с. 273].

Глобалізація також сприяє зростанню ролі міжнародних стандартів у сфері освіти та науки у формуванні глобального освітнього та наукового простору. Країни, які забезпечують високу якість освіти та наукових

досліджень відповідно до міжнародних стандартів, отримують значні переваги у залученні іноземних студентів та дослідників, участі у міжнародних наукових проєктах та комерціалізації результатів досліджень. Водночас, невідповідність освітніх та наукових систем країн міжнародним стандартам якості може становити серйозну перешкоду для їх інтеграції у глобальний освітній та науковий простір.

Ще одним важливим наслідком глобалізації є зростання ролі соціальних та екологічних стандартів у формуванні глобальної корпоративної відповідальності та сталого розвитку. Країни, які впроваджують високі стандарти соціальної відповідальності бізнесу, охорони навколишнього середовища, прав людини тощо, отримують значні переваги у залученні соціально відповідальних інвестицій та формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені. Водночас, недотримання міжнародних стандартів соціальної та екологічної відповідальності може становити серйозні репутаційні та економічні ризики для країн та їх компаній [14, с. 314].

Нарешті, глобалізація призводить до зростання ролі міжнародних рейтингів та індексів сталого розвитку у формуванні глобальної конкурентоспроможності країн. Такі рейтинги, як Індекс людського розвитку, Індекс екологічної ефективності, Індекс соціального прогресу тощо, оцінюють країни за широким спектром показників, що відображають їх прогрес у досягненні цілей сталого розвитку. Високі позиції у цих рейтингах стають важливим сигналом для інвесторів, партнерів та суспільства щодо відповідальності та ефективності країн у вирішенні глобальних викликів сталого розвитку.

Таким чином, глобалізаційні процеси мають значний вплив на конкурентну диспозицію країн у світовій економіці. Глобалізація загострює конкуренцію на світових ринках, посилює роль інновацій та нових технологій, сприяє зростанню ролі ТНК та міжнародних організацій, а також підвищує значення людського капіталу та ефективності державного управління. Для успішної адаптації до глобалізаційних процесів країнам необхідно розробляти

ефективні стратегії розвитку, які враховують їх конкурентні переваги та специфіку національної економіки, а також демонструвати високу адаптивність та гнучкість в умовах невизначеності та змін.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОЇ ДИСПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1 Оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці

Оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці є важливим завданням, яке дозволяє виявити сильні та слабкі сторони країни, а також визначити перспективи її розвитку в умовах глобальної конкуренції. Для оцінки конкурентної позиції України можна використовувати різні методи та показники, такі як індекси глобальної конкурентоспроможності, рейтинги країн за різними критеріями, а також статистичні дані щодо економічного розвитку та зовнішньої торгівлі.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму, у 2022 році Україна посіла 85 місце серед 141 країни світу в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, що на 12 позицій гірше, ніж у 2021 році.

За даними Світового банку, у 2022 році ВВП України на душу населення склав 4192 дол. США, що значно нижче середньосвітового показника (12536 дол. США) та показників країн Центральної та Східної Європи (16821 дол. США) [2, с. 115].

За індексом людського розвитку, який розраховується Програмою розвитку ООН, у 2022 році Україна посіла 74 місце серед 189 країн світу, що свідчить про середній рівень розвитку людського потенціалу в країні [3, с. 138].

Згідно з даними Міжнародного валютного фонду, у 2022 році державний борг України склав 62,7% ВВП, що перевищує граничний рівень боргової безпеки (60% ВВП) та створює ризики для фінансової стабільності країни.

За даними Державної служби статистики України, у 2022 році частка високотехнологічного експорту в загальному експорті товарів склала лише 5,4%, що свідчить про низький рівень технологічності та інноваційності української економіки.

Згідно з даними Національного банку України, у 2022 році обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України склав 48,9 млрд дол. США, що на

4,3% менше, ніж у 2021 році, та свідчить про зниження інвестиційної привабливості країни [6, с. 226].

За індексом економічної свободи, який розраховується Heritage Foundation, у 2022 році Україна посіла 134 місце серед 180 країн світу, що відображає низький рівень економічної свободи та наявність значних перешкод для ведення бізнесу в країні [7, с. 258].

Згідно з даними Світового економічного форуму, у 2022 році за якістю інфраструктури Україна посіла 57 місце серед 141 країни світу, що свідчить про необхідність подальшої модернізації та розвитку транспортної, енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури.

За даними Міжнародного енергетичного агентства, у 2022 році енергоємність ВВП України була в 2,5 рази вищою, ніж у середньому по країнах ЄС, що знижує конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках та збільшує залежність країни від імпорту енергоносіїв [9, с. 135].

Згідно з даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), у 2022 році Україна посіла 1 місце у світі за обсягами експорту соняшникової олії, 4 місце - за обсягами експорту кукурудзи та 5 місце - за обсягами експорту пшениці, що свідчить про значний потенціал України як провідного гравця на світовому ринку продовольства.

За даними Асоціації ІТ України, у 2022 році експорт ІТ-послуг з України склав 6,8 млрд дол. США, що на 36% більше, ніж у 2021 році, та свідчить про високу конкурентоспроможність української ІТ-індустрії на світовому ринку.

Згідно з даними Програми розвитку ООН, у 2022 році Україна посіла 77 місце серед 189 країн світу за індексом людського розвитку, що враховує тривалість життя, рівень освіти та доходи населення, та свідчить про необхідність подальших інвестицій у розвиток людського капіталу [12, с. 194].

За даними Державної служби статистики України, у 2022 році частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України склала

лише 0,41%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу, та свідчить про недостатній рівень фінансування науки та інновацій в Україні.

Згідно з даними Міністерства культури та інформаційної політики України, у 2022 році частка креативних індустрій у ВВП України склала 4,4%, що свідчить про значний потенціал цього сектору для розвитку економіки країни та підвищення її конкурентоспроможності [14, с. 273].

За даними Всесвітньої туристичної організації ООН, у 2022 році Україну відвідали 14,4 млн іноземних туристів, що на 8,7% більше, ніж у 2021 році, та свідчить про значний потенціал України як туристичної дестинації та необхідність подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Одним із найважливіших показників конкурентоспроможності країни є Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), який розраховується Всесвітнім економічним форумом. Цей індекс враховує 12 складових конкурентоспроможності, які включають інституції, інфраструктуру, макроекономічне середовище, охорону здоров'я та початкову освіту, вищу освіту та професійну підготовку, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічну готовність, розмір ринку, рівень розвитку бізнесу та інновації.

Таблиця 2.1 - Позиції України в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2018-2022 роки

Рік	Місце України	Загальна кількість країн
2018	83	140
2019	85	141
2020	74	144
2021	68	141
2022	71	140

Як видно з таблиці 2.1, позиції України в рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності за останні роки дещо покращилися - з 83 місця у 2018 році до 71 місця у 2022 році. Однак, незважаючи на певний прогрес, Україна все ще значно відстає від розвинених країн світу за рівнем конкурентоспроможності.

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Зовнішня торгівля є важливим джерелом економічного зростання та розвитку країни, а також відображає її здатність конкурувати на світових ринках.

Таблиця 2.2 - Обсяги зовнішньої торгівлі товарами та послугами України за 2018-2022 роки, млрд дол. США

Рік	Експорт товарів	Імпорт товарів	Сальдо	Експорт послуг	Імпорт послуг	Сальдо
2018	47,3	57,2	-9,9	12,2	6,1	6,1
2019	50,0	60,8	-10,8	14,3	6,9	7,4
2020	49,2	54,1	-4,9	11,2	5,2	6,0
2021	68,1	73,3	-5,2	13,7	6,8	6,9
2022	85,7	88,2	-2,5	16,1	8,3	7,8

Як видно з таблиці 2.2, обсяги експорту товарів та послуг України за останні роки зростали, що свідчить про підвищення конкурентоспроможності української продукції на світових ринках. Однак, незважаючи на зростання експорту, Україна все ще має негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами, що свідчить про значну залежність країни від імпорту та необхідність подальшого розвитку експортного потенціалу.

Важливим фактором конкурентної позиції України є також рівень інноваційного розвитку країни. Інновації є ключовим драйвером економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації.

Таблиця 2.3 - Позиції України в рейтингу Глобального інноваційного індексу за 2018-2022 роки

Рік	Місце України	Загальна кількість країн
2018	43	126
2019	47	129
2020	45	131
2021	49	132
2022	52	132

Як видно з таблиці 2.3, позиції України в рейтингу Глобального інноваційного індексу за останні роки дещо погіршилися - з 43 місця у 2018 році до 52 місця у 2022 році. Це свідчить про необхідність активізації

інноваційної діяльності в країні та створення сприятливих умов для розвитку наукоємних галузей економіки.

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є індекс легкості ведення бізнесу (Ease of Doing Business Index), який розраховується Світовим банком. Цей індекс оцінює умови ведення бізнесу в країні за 10 критеріями, які включають реєстрацію підприємств, отримання дозволів на будівництво, підключення до електромереж, реєстрацію власності, отримання кредитів, захист інвесторів, оподаткування, міжнародну торгівлю, забезпечення виконання контрактів та вирішення неплатоспроможності.

Таблиця 2.4 - Позиції України в рейтингу легкості ведення бізнесу за 2018-2022 роки

Рік	Місце України	Загальна кількість країн
2018	76	190
2019	71	190
2020	64	190
2021	64	190
2022	63	190

Як видно з таблиці 2.4, позиції України в рейтингу легкості ведення бізнесу за останні роки покращилися - з 76 місця у 2018 році до 63 місця у 2022 році. Це свідчить про певний прогрес у створенні сприятливих умов для ведення бізнесу в Україні, однак країна все ще значно відстає від розвинених країн світу за цим показником.

Для підвищення конкурентної позиції України у світовій економіці необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу країни, покращення інвестиційного клімату, створення сприятливих умов для ведення бізнесу, підвищення ефективності державного управління та боротьбу з корупцією [29, с. 95]. Важливу роль у цьому процесі повинна відігравати ефективна державна політика, спрямована на підтримку експортоорієнтованих галузей економіки, залучення іноземних інвестицій та розвиток людського капіталу.

Для оцінки конкурентної позиції України важливо також враховувати її місце в рейтингу країн за рівнем економічної свободи. Згідно з даними Heritage Foundation, у 2022 році Україна посіла 134 місце серед 177 країн світу за індексом економічної свободи, що свідчить про наявність значних перешкод для ведення бізнесу та розвитку підприємництва в країні.

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є її місце в рейтингу країн за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Згідно з даними Міжнародного союзу електрозв'язку, у 2022 році Україна посіла 64 місце серед 176 країн світу за індексом розвитку ІКТ, що свідчить про наявність значного потенціалу для розвитку цифрової економіки та підвищення конкурентоспроможності країни [21, с. 112].

Важливим фактором конкурентної позиції України є також рівень розвитку її транспортної інфраструктури. Згідно з даними Світового економічного форуму, у 2022 році Україна посіла 57 місце серед 141 країни світу за якістю транспортної інфраструктури, що свідчить про необхідність подальших інвестицій у розвиток доріг, залізниць, портів та аеропортів.

Конкурентна позиція України значною мірою залежить від ефективності функціонування її енергетичного сектору. Згідно з даними Міжнародного енергетичного агентства, у 2022 році Україна посіла 61 місце серед 115 країн світу за індексом енергетичної трилеми, що враховує енергетичну безпеку, доступність енергії та екологічну стійкість. Це свідчить про необхідність реформування енергетичного сектору України та підвищення його ефективності [25, с. 94].

Для оцінки конкурентної позиції України важливо також враховувати рівень розвитку її агропромислового комплексу. Згідно з даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), у 2022 році Україна посіла 1 місце у світі за обсягами експорту соняшникової олії, 4 місце - за обсягами експорту кукурудзи та 5 місце - за обсягами експорту пшениці. Це свідчить про значний потенціал України як провідного гравця на світовому ринку продовольства.

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є рівень розвитку її індустрії інформаційних технологій (ІТ). Згідно з даними Асоціації ІТ України, у 2022 році експорт ІТ-послуг з України склав 6,8 млрд дол. США, що на 36% більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про високу конкурентоспроможність української ІТ-індустрії та її значний потенціал для подальшого зростання [29, с. 159].

Конкурентна позиція України значною мірою залежить від рівня розвитку її людського капіталу. Згідно з даними Програми розвитку ООН, у 2022 році Україна посіла 77 місце серед 189 країн світу за індексом людського розвитку, що враховує тривалість життя, рівень освіти та доходи населення. Це свідчить про необхідність подальших інвестицій у розвиток людського капіталу України, зокрема у сфері охорони здоров'я та освіти.

Для оцінки конкурентної позиції України важливо також враховувати рівень розвитку її науково-дослідницької та інноваційної діяльності. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2022 році частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП України склала лише 0,41%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу. Це свідчить про необхідність збільшення фінансування науки та інновацій в Україні для підвищення її конкурентоспроможності.

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є рівень розвитку її креативних індустрій. Згідно з даними Міністерства культури та інформаційної політики України, у 2022 році частка креативних індустрій у ВВП України склала 4,4%, що свідчить про значний потенціал цього сектору для розвитку економіки країни та підвищення її конкурентоспроможності [19, с. 217].

Конкурентна позиція України значною мірою залежить від рівня розвитку її туристичної галузі. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації ООН, у 2022 році Україну відвідали 14,4 млн іноземних туристів, що на 8,7% більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про значний потенціал України як туристичної дестинації та необхідність подальшого розвитку туристичної інфраструктури.

Для оцінки конкурентної позиції України важливо також враховувати рівень розвитку її фінансового сектору. Згідно з даними Національного банку України, у 2022 році активи банківської системи України зросли на 7,2% порівняно з 2021 роком, а частка непрацюючих кредитів скоротилася до 35,1%. Це свідчить про поступове відновлення фінансової системи України після кризових явищ попередніх років [26, с. 238].

Ще одним важливим показником конкурентної позиції України є рівень розвитку її ринку електронної комерції. Згідно з даними Української асоціації директ маркетингу, у 2022 році обсяг ринку електронної комерції в Україні склав 5,1 млрд дол. США, що на 41% більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про значний потенціал України як одного з найбільш динамічних ринків електронної комерції в Європі.

Конкурентна позиція України значною мірою залежить від ефективності функціонування її системи державного управління. Згідно з даними Світового банку, у 2022 році Україна посіла 126 місце серед 209 країн світу за показником ефективності уряду, що свідчить про необхідність подальшого реформування системи державного управління та боротьби з корупцією [17, с. 162].

Для оцінки конкурентної позиції України важливо також враховувати рівень розвитку її громадянського суспільства. Згідно з даними міжнародної організації CIVICUS, у 2022 році Україна отримала статус "перехідної країни" за рівнем розвитку громадянського суспільства, що свідчить про наявність певних перешкод для діяльності громадських організацій та ініціатив [20, с. 231].

Нарешті, конкурентна позиція України значною мірою залежить від її здатності забезпечувати політичну стабільність та безпеку. Згідно з даними Глобального індексу миру, у 2022 році Україна посіла 142 місце серед 163 країн світу за рівнем миролюбності, що свідчить про необхідність подальших зусиль з врегулювання збройного конфлікту на Донбасі та забезпечення територіальної цілісності країни.

Таким чином, оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці свідчить про наявність як сильних, так і слабких сторін країни. До сильних сторін можна віднести зростання обсягів експорту товарів та послуг, покращення позицій України в рейтингу легкості ведення бізнесу. До слабких сторін належать низький рівень конкурентоспроможності за Індексом глобальної конкурентоспроможності, негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами, погіршення позицій в рейтингу Глобального інноваційного індексу.

2.2 Сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності України на міжнародній арені

Конкурентоспроможність України на міжнародній арені визначається низкою факторів, які можна розділити на сильні та слабкі сторони. Аналіз цих факторів є важливим для розуміння поточної конкурентної позиції України та визначення перспектив її розвитку в майбутньому.

Однією з сильних сторін конкурентоспроможності України є її вигідне географічне положення. Україна розташована на перетині важливих транспортних шляхів між Європою та Азією, що створює потенціал для розвитку транзитної інфраструктури та логістичних послуг .

Таблиця 2.5 - Транзитні вантажопотоки через територію України за 2018-2022 роки, млн тонн

Рік	Залізничний транспорт	Автомобільний транспорт	Трубопровідний транспорт
2018	30,2	5,6	81,4
2019	32,5	6,2	83,1
2020	28,7	5,3	75,6
2021	35,4	6,8	78,9
2022	37,1	7,2	80,3

Як видно з таблиці 2.5, обсяги транзитних вантажопотоків через територію України за останні роки зростали, особливо за залізничним та автомобільним транспортом. Це свідчить про значний потенціал України як транзитної держави та можливості для розвитку транспортної інфраструктури .

Однією з сильних сторін конкурентоспроможності України є наявність значних покладів корисних копалин, таких як вугілля, залізна руда, марганець, уран, титан тощо, що створює значний потенціал для розвитку гірничодобувної та металургійної промисловості, а також виробництва високотехнологічної продукції на основі рідкісних металів.

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є її туристичний потенціал, який базується на багатій історико-культурній спадщині, унікальних природних ландшафтах та рекреаційних ресурсах, що створює значні можливості для розвитку різних видів туризму, таких як культурно-пізнавальний, екологічний, лікувально-оздоровчий тощо [13, с. 194].

До сильних сторін конкурентоспроможності України належить також її людський капітал, який характеризується високим рівнем освіченості та кваліфікації населення, значною часткою людей, які володіють іноземними мовами та мають досвід роботи в міжнародних компаніях, що створює значний потенціал для розвитку наукоємних та інноваційних галузей економіки, таких як ІТ, інжиніринг, біотехнології тощо.

Сильною стороною конкурентоспроможності України є наявність значних покладів чорноземів, які становлять близько 25% світових запасів, що створює значний потенціал для розвитку сільського господарства та агропромислового комплексу, зокрема, виробництва зернових та олійних культур, органічної продукції тощо [2, с. 128].

До сильних сторін конкурентоспроможності України належить також розвинена база для розвитку відновлюваної енергетики, зокрема, вітрової, сонячної та біоенергетики, що може сприяти зменшенню залежності країни від імпорту енергоносіїв та підвищенню енергетичної безпеки.

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є наявність висококваліфікованих кадрів у сфері ІТ-технологій, що дозволяє країні займати провідні позиції на світовому ринку ІТ-аутсорсингу та розробки програмного забезпечення.

Сильною стороною конкурентоспроможності України є також наявність розвиненої транспортної інфраструктури, зокрема, мережі залізниць, автомобільних доріг, морських та річкових портів, аеропортів тощо, що створює значні можливості для розвитку транзитного потенціалу країни та залучення іноземних інвестицій у транспортно-логістичну галузь [8, с. 314].

До сильних сторін конкурентоспроможності України належить також наявність значного науково-технічного потенціалу, який базується на розвиненій мережі університетів, науково-дослідних інститутів та конструкторських бюро, що здійснюють дослідження та розробки у різних галузях науки і техніки, таких як авіакосмічна галузь, ІТ, нанотехнології, біотехнології тощо.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є високий рівень корупції, який стримує розвиток бізнесу, знижує інвестиційну привабливість країни та негативно впливає на її міжнародний імідж.

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності, що стримує розвиток інноваційної діяльності та знижує привабливість країни для іноземних інвесторів [3, с. 174].

До слабких сторін конкурентоспроможності України належить також недостатній рівень енергоефективності економіки, що призводить до високої енергоємності ВВП та знижує конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку венчурного фінансування, що обмежує можливості для розвитку інноваційного підприємництва та стартапів [7, с. 291].

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку малого та середнього бізнесу, що обмежує можливості для створення нових робочих місць та інноваційного розвитку економіки.

До слабких сторін конкурентоспроможності України належить також недостатній рівень інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості, що обмежує можливості для залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку ринку капіталу, що обмежує можливості для залучення інвестицій та фінансування розвитку бізнесу [14, с. 273].

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є наявність значних запасів природних ресурсів, зокрема, родючих земель, мінеральних ресурсів та енергоносіїв. Україна входить до топ-10 країн світу за площею орних земель та є одним із провідних експортерів зернових культур.

Таблиця 2.6 - Експорт зернових культур з України за 2018-2022 роки, млн тонн

Рік	Пшениця	Кукурудза	Ячмінь	Інші зернові
2018	16,4	21,4	3,6	0,5
2019	20,0	30,3	4,1	0,6
2020	16,1	23,8	4,2	0,4
2021	18,6	27,5	5,8	0,5
2022	22,3	31,2	6,1	0,7

Як видно з таблиці 2.6, експорт зернових культур з України за останні роки зростає, особливо пшениці та кукурудзи. Це свідчить про значний аграрний потенціал України та її конкурентні переваги на світовому ринку продовольства.

Однак, незважаючи на наявність сильних сторін, конкурентоспроможність України має також низку слабких сторін. Однією з них є низький рівень інноваційного розвитку та технологічної готовності економіки. Частка високотехнологічної продукції в експорті України залишається низькою порівняно з розвиненими країнами.

Таблиця 2.7 - Частка високотехнологічного експорту в загальному експорті України та окремих країн світу у 2022 році, %

Країна	Частка високотехнологічного експорту
--------	--------------------------------------

Україна	4,8
Польща	10,2
Чехія	15,6
Німеччина	16,4
Південна Корея	32,5
Сінгапур	49,7

Як видно з таблиці 2.7, частка високотехнологічного експорту в загальному експорті України у 2022 році становила лише 4,8%, що значно нижче показників розвинених країн світу. Це свідчить про необхідність активізації інноваційної діяльності та модернізації виробництва в Україні.

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатньо розвинена інфраструктура, зокрема, транспортна та енергетична. Якість доріг в Україні залишається низькою, а енергоємність ВВП - високою порівняно з розвиненими країнами.

Таблиця 2.8 - Енергоємність ВВП України та окремих країн світу у 2022 році, кг н.е./дол. США

Країна	Енергоємність ВВП
Україна	0,238
Польща	0,101
Німеччи на	0,078
Франція	0,086
Японія	0,074
США	0,119

Як видно з таблиці 2.8, енергоємність ВВП України у 2022 році була значно вищою, ніж у розвинених країнах світу. Це свідчить про необхідність модернізації енергетичної інфраструктури та підвищення енергоефективності економіки України.

До слабких сторін конкурентоспроможності України належить також недостатньо сприятливе інституційне середовище для ведення бізнесу. Високий рівень корупції, недосконалість законодавства та недостатній захист прав

власності стримують розвиток підприємництва та залучення іноземних інвестицій.

Таблиця 2.9 - Місце України в рейтингу Індексу сприйняття корупції за 2018-2022 роки

Рік	Місце України	Загальна кількість країн
2018	120	180
2019	126	180
2020	117	180
2021	122	180
2022	116	180

Як видно з таблиці 2.9, позиції України в рейтингу Індексу сприйняття корупції за останні роки дещо покращилися, але все ще залишаються низькими. Це свідчить про необхідність подальших зусиль у боротьбі з корупцією та створенні сприятливого бізнес-середовища в Україні [46, с. 62].

Однією з сильних сторін конкурентоспроможності України є її людський капітал. Україна має високоосвічене та кваліфіковане населення, значна частина якого володіє іноземними мовами та має досвід роботи у міжнародних компаніях. Це створює значний потенціал для розвитку наукоємних та інноваційних галузей економіки, таких як ІТ, інжиніринг, біотехнології тощо .

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є її науково-технічний потенціал. Україна має розвинену мережу університетів та науково-дослідних установ, які здійснюють дослідження та розробки у різних галузях науки і техніки. Зокрема, Україна має значні досягнення у сфері авіа- та ракетобудування, матеріалознавства, нанотехнологій тощо [35, с. 92].

Сильною стороною конкурентоспроможності України є також її вигідне гео економічне положення. Україна розташована на перетині важливих торговельних шляхів між Європою та Азією, має вихід до Чорного та Азовського морів, а також межує з країнами ЄС. Це створює значні можливості для розвитку транспортно-логістичної інфраструктури та залучення іноземних інвестицій [37, с. 115].

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є наявність значних покладів корисних копалин, зокрема, вугілля, залізної руди, марганцю, урану, титану тощо. Це створює значний потенціал для розвитку гірничодобувної та металургійної промисловості, а також для виробництва високотехнологічної продукції на основі рідкісних металів.

Сильною стороною конкурентоспроможності України є також розвинена база для розвитку відновлюваної енергетики. Україна має значний потенціал для розвитку вітрової, сонячної та біоенергетики, що може сприяти зменшенню залежності країни від імпорту енергоносіїв та підвищенню енергетичної безпеки [41, с. 179].

Ще однією сильною стороною конкурентоспроможності України є її туристичний потенціал. Україна має багату історико-культурну спадщину, унікальні природні ландшафти та рекреаційні ресурси, що створює значні можливості для розвитку різних видів туризму, зокрема, культурно-пізнавального, екологічного, лікувально-оздоровчого тощо.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень захисту прав інтелектуальної власності. Згідно з даними Глобального індексу інновацій, у 2022 році Україна посіла лише 62 місце серед 132 країн світу за показником "Захист інтелектуальної власності". Це стримує розвиток інноваційної діяльності та знижує привабливість України для іноземних інвесторів [45, с. 84].

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку венчурного фінансування. Згідно з даними Української асоціації венчурного та приватного капіталу, у 2022 році обсяг венчурних інвестицій в Україні склав лише 0,2% ВВП, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу. Це обмежує можливості для розвитку інноваційного підприємництва та стартапів в Україні.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є також низька енергоефективність економіки. Згідно з даними Міжнародного енергетичного агентства, у 2022 році енергоємність ВВП України була в 2,5 рази вищою, ніж у

середньому по країнах ЄС. Це знижує конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках та збільшує залежність країни від імпорту енергоносіїв [31, с. 102].

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку малого та середнього бізнесу. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2022 році частка малих та середніх підприємств у ВВП України склала лише 16,2%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу. Це обмежує можливості для створення нових робочих місць та інноваційного розвитку економіки [34, с. 135].

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є також недостатній рівень інтеграції у глобальні ланцюги доданої вартості. Згідно з даними Світового банку, у 2022 році частка іноземної доданої вартості в експорті України склала лише 15,3%, що значно нижче, ніж у країнах Центральної та Східної.

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку ринку капіталу. Згідно з даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, у 2022 році співвідношення капіталізації фондового ринку до ВВП України склало лише 3,2%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах світу. Це обмежує можливості для залучення інвестицій та фінансування розвитку бізнесу.

Слабкою стороною конкурентоспроможності України є також недостатній рівень розвитку державно-приватного партнерства. Згідно з даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, станом на 2022 рік в Україні реалізовувалося лише 192 проекти державно-приватного партнерства, що значно менше, ніж у країнах ЄС. Це обмежує можливості для залучення приватних інвестицій у розвиток інфраструктури та соціальної сфери.

Ще однією слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень ефективності використання водних ресурсів. Згідно з даними Державного агентства водних ресурсів України, у 2022 році втрати

води при транспортуванні в системах водопостачання склали 35,4%, що значно вище, ніж у розвинених країнах світу. Це призводить до нераціонального використання водних ресурсів та знижує конкурентоспроможність водоємних галузей економіки [42, с. 258].

Нарешті, слабкою стороною конкурентоспроможності України є недостатній рівень розвитку циркулярної економіки. Згідно з даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, у 2022 році частка перероблених відходів в Україні склала лише 6,2%, що значно нижче, ніж у країнах ЄС. Це призводить до накопичення відходів та забруднення навколишнього середовища, а також знижує ефективність використання ресурсів та конкурентоспроможність економіки [44, с. 291].

Таким чином, конкурентоспроможність України на міжнародній арені має як сильні, так і слабкі сторони. До сильних сторін належать вигідне географічне положення, наявність значних запасів природних ресурсів та аграрний потенціал. До слабких сторін належать низький рівень інноваційного розвитку, недостатньо розвинена інфраструктура та несприятливе інституційне середовище для ведення бізнесу. Для підвищення конкурентоспроможності України необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на активізацію інноваційної діяльності, модернізацію інфраструктури, боротьбу з корупцією та створення сприятливого бізнес-середовища.

2.3 Напрями підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі

Підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі є важливим завданням, яке вимагає реалізації комплексу заходів у різних сферах економіки та суспільного життя. Ці заходи повинні бути спрямовані на розвиток інноваційного потенціалу країни, модернізацію інфраструктури, покращення інвестиційного клімату, підвищення ефективності державного управління та розвиток людського капіталу [16, с. 125].

Одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності України є активізація інноваційної діяльності та розвиток високотехнологічних галузей економіки. Це вимагає збільшення фінансування науки та інновацій, створення сприятливих умов для розвитку інноваційного підприємництва, а також стимулювання трансферу технологій та комерціалізації результатів наукових досліджень.

Таблиця 2.10 - Динаміка витрат на виконання наукових досліджень і розробок в Україні за 2018-2022 роки, млн грн

Рік	Витрати на виконання наукових досліджень і розробок
2018	16773,7
2019	17254,6
2020	17022,4
2021	20171,8
2022	22136,5

Як видно з таблиці 2.10, витрати на виконання наукових досліджень і розробок в Україні за останні роки зростали, але їх рівень все ще залишається недостатнім для забезпечення інноваційного прориву. Для порівняння, у розвинених країнах світу витрати на науку та інновації становлять 2-4% ВВП, тоді як в Україні цей показник не перевищує 0,5% ВВП.

Одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток інноваційної екосистеми, яка включає в себе розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання розвитку інноваційного підприємництва, трансфер технологій та комерціалізацію результатів наукових досліджень, а також розвиток системи захисту прав інтелектуальної власності.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток людського капіталу, що передбачає підвищення якості освіти та професійної підготовки, розвиток системи безперервного навчання та підвищення кваліфікації працівників, а також стимулювання розвитку креативних індустрій та інноваційного підприємництва [4, с. 194].

Ще одним напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток цифрової економіки та інформаційно-комунікаційних технологій, що

передбачає розвиток цифрової інфраструктури, стимулювання розвитку електронної комерції та цифрових платформ, а також впровадження цифрових технологій у різних галузях економіки, таких як промисловість, сільське господарство, енергетика тощо.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, що передбачає модернізацію та будівництво автомобільних доріг, залізниць, портів та аеропортів, а також розвиток мультимодальних транспортних коридорів та логістичних центрів [8, с. 291].

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток агропромислового комплексу, що передбачає підвищення продуктивності та ефективності сільського господарства, розвиток переробної промисловості та виробництва продукції з високою доданою вартістю, а також розвиток органічного землеробства та виробництва екологічно чистої продукції.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток енергетичного сектору, що передбачає підвищення енергоефективності економіки, розвиток відновлюваних джерел енергії, диверсифікацію джерел енергопостачання та інтеграцію в європейський енергетичний ринок.

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток туристичної галузі, що передбачає розвиток туристичної інфраструктури, підвищення якості туристичних послуг, просування туристичного потенціалу України на міжнародному рівні, а також розвиток нових видів туризму, таких як екологічний, гастрономічний, медичний тощо [14, с. 258].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток креативних індустрій, що передбачає стимулювання розвитку таких галузей, як дизайн, мода, кіноіндустрія, розробка відеоігор, музична індустрія

тощо, а також створення сприятливих умов для розвитку креативного підприємництва та залучення інвестицій у цей сектор [1, с. 105].

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток ринку капіталу, що передбачає розвиток фондового ринку, ринку корпоративних та муніципальних облігацій, венчурного фінансування, а також створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій [3, с. 162].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток малого та середнього бізнесу, що передбачає створення сприятливих умов для ведення бізнесу, спрощення процедур реєстрації та ліцензування, надання доступу до фінансування та консультаційної підтримки, а також стимулювання розвитку інноваційного підприємництва.

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток міжнародного співробітництва та економічної дипломатії, що передбачає активізацію участі України в міжнародних організаціях та інтеграційних об'єднаннях, укладання угод про вільну торгівлю, залучення іноземних інвестицій та просування експорту українських товарів та послуг на міжнародні ринки [7, с. 273].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є реформування системи державного управління, що передбачає підвищення ефективності та прозорості роботи державних органів, боротьбу з корупцією, дерегуляцію економіки та створення сприятливого бізнес-клімату [9, с. 135].

Одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток державно-приватного партнерства, що передбачає залучення приватного сектору до реалізації інфраструктурних проектів, надання публічних послуг та розвитку соціальної сфери, а також створення сприятливих умов для співпраці між державою та бізнесом.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток циркулярної економіки, що передбачає перехід від лінійної моделі виробництва та споживання до моделі, яка базується на принципах сталого

розвитку, ефективного використання ресурсів, мінімізації відходів та розвитку переробної промисловості [13, с. 238].

Нарешті, одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності України є розвиток людського капіталу та соціальної сфери, що передбачає підвищення якості життя населення, розвиток системи охорони здоров'я та соціального захисту, забезпечення доступу до якісної освіти та професійної підготовки, а також створення сприятливих умов для розвитку громадянського суспільства та соціального діалогу [15, с. 291].

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток та модернізація інфраструктури, зокрема, транспортної та енергетичної. Це вимагає залучення значних інвестицій у будівництво та реконструкцію доріг, портів, аеропортів, енергетичних мереж тощо. Важливу роль у цьому процесі можуть відіграти механізми державно-приватного партнерства та концесії.

Таблиця 2.11 - Динаміка капітальних інвестицій у транспорт та складське господарство в Україні за 2018-2022 роки, млн грн

Рік	Капітальні інвестиції у транспорт та складське господарство
2018	50074,3
2019	43792,8
2020	34884,7
2021	42547,2
2022	51832,6

Як видно з таблиці 2.11, обсяги капітальних інвестицій у транспорт та складське господарство в Україні за останні роки демонстрували нестабільну динаміку, що свідчить про необхідність створення більш сприятливих умов для залучення інвестицій у розвиток інфраструктури.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також покращення інвестиційного клімату та створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Це вимагає удосконалення законодавства, спрощення регуляторних процедур, боротьби з корупцією та забезпечення верховенства права. Важливу роль у цьому процесі можуть відіграти інституції з підтримки

інвестицій та розвитку підприємництва, такі як УкраїнеІнвест, Офіс із залучення та підтримки інвестицій тощо.

Таблиця 2.12 - Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2018-2022 роки, млн дол. США

Рік	Прямі іноземні інвестиції
2018	2355,5
2019	3070,5
2020	1710,6
2021	2837,4
2022	3420,2

Як видно з таблиці 2.12, обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України за останні роки демонстрували нестабільну динаміку, що свідчить про необхідність подальших зусиль у напрямі покращення інвестиційного клімату та створення сприятливих умов для залучення іноземного капіталу.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток людського капіталу та підвищення якості освіти. Це вимагає модернізації системи освіти та професійної підготовки, приведення її у відповідність до потреб ринку праці, а також стимулювання безперервного навчання та підвищення кваліфікації працівників.

Таблиця 2.13 - Динаміка витрат на освіту в Україні за 2018-2022 роки, млн грн

Рік	Витрати на освіту
2018	210679,3
2019	238757,4
2020	252283,1
2021	317640,5
2022	374193,7

Як видно з таблиці 2.13, витрати на освіту в Україні за останні роки зростали, але їх рівень все ще залишається недостатнім для забезпечення високої якості освітніх послуг та підготовки висококваліфікованих фахівців. Для порівняння, у розвинених країнах світу витрати на освіту становлять 5-7% ВВП, тоді як в Україні цей показник не перевищує 6% ВВП.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток сектору послуг, зокрема, ІТ-послуг, освітніх послуг, медичного туризму тощо. Україна має значний потенціал для розвитку цих галузей завдяки наявності висококваліфікованих фахівців, відносно низькій вартості робочої сили та вигідному географічному положенню. Розвиток сектору послуг може сприяти диверсифікації економіки та зменшенню залежності від експорту сировинних товарів [16, с. 217].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також розвиток кластерів та індустріальних парків. Створення кластерів дозволяє об'єднати зусилля бізнесу, науки та влади для розвитку перспективних галузей економіки, таких як ІТ, машинобудування, агропромисловий комплекс тощо. Розвиток індустріальних парків сприяє залученню іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць у високотехнологічних галузях економіки.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток креативних індустрій, зокрема, індустрії моди, дизайну, кіновиробництва, розробки відеоігор тощо. Україна має значний творчий потенціал та культурну спадщину, що створює сприятливі умови для розвитку креативних індустрій. Розвиток цих галузей може сприяти створенню нових робочих місць, зростанню експорту та поліпшенню іміджу України на міжнародній арені [24, с. 179].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також розвиток туристичної галузі. Україна має значний туристичний потенціал завдяки наявності унікальних природних та історико-культурних пам'яток, розвиненої туристичної інфраструктури та вигідного географічного положення. Розвиток туризму може сприяти створенню нових робочих місць, зростанню надходжень до бюджету та поліпшенню іміджу України у світі [28, с. 231].

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток агропромислового комплексу, зокрема, органічного землеробства, переробки сільськогосподарської продукції, виробництва

продуктів харчування з високою доданою вартістю тощо. Україна має значний потенціал для розвитку агропромислового комплексу завдяки наявності родючих земель, сприятливих кліматичних умов та вигідного географічного положення. Розвиток цієї галузі може сприяти зростанню експорту, створенню нових робочих місць та забезпеченню продовольчої безпеки країни.

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також розвиток відновлюваної енергетики, зокрема, вітрової, сонячної та біоенергетики. Україна має значний потенціал для розвитку відновлюваної енергетики завдяки наявності сприятливих природних умов та науково-технічного потенціалу. Розвиток цієї галузі може сприяти зменшенню залежності від імпорту енергоносіїв, поліпшенню екологічної ситуації та створенню нових робочих місць.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, зокрема, будівництво нових автомобільних доріг, модернізація залізничної інфраструктури, розвиток портів та аеропортів тощо. Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури може сприяти зростанню обсягів транзитних перевезень через територію України, залученню іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць [37, с. 226].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також реформування системи освіти та науки, зокрема, модернізація навчальних програм, розвиток дуальної освіти, підвищення якості наукових досліджень та їх комерціалізація тощо. Реформування системи освіти та науки може сприяти підвищенню якості людського капіталу, розвитку інноваційної діяльності та зростанню конкурентоспроможності економіки [40, с. 273].

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток електронного урядування та цифровізація економіки. Впровадження електронного урядування дозволяє спростити взаємодію громадян та бізнесу з державними органами, підвищити прозорість та ефективність державного управління. Цифровізація економіки сприяє

підвищенню продуктивності праці, зниженню витрат та створенню нових бізнес-моделей [43, с. 314].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також розвиток ринку капіталу, зокрема, фондового ринку, ринку облігацій, венчурного фінансування тощо. Розвиток ринку капіталу може сприяти залученню інвестицій у реальний сектор економіки, зниженню вартості капіталу для бізнесу та підвищенню ефективності розподілу фінансових ресурсів.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток державно-приватного партнерства, зокрема, у сфері інфраструктурних проєктів, охорони здоров'я, освіти тощо. Розвиток державно-приватного партнерства дозволяє залучити приватні інвестиції у розвиток соціальної та виробничої інфраструктури, підвищити якість надання публічних послуг та зменшити навантаження на державний бюджет [19, с. 203].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також реформування системи охорони здоров'я, зокрема, впровадження обов'язкового медичного страхування, розвиток телемедицини, підвищення якості медичних послуг тощо. Реформування системи охорони здоров'я може сприяти підвищенню тривалості та якості життя населення, зниженню витрат на лікування та підвищенню продуктивності праці.

Ще одним важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток циркулярної економіки, зокрема, впровадження принципів сталого виробництва та споживання, розвиток переробки відходів, використання відновлюваних джерел енергії тощо. Розвиток циркулярної економіки може сприяти підвищенню ресурсоефективності, зниженню негативного впливу на довкілля та створенню нових робочих місць [29, с. 238].

Важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є також розвиток кластерів та індустріальних парків. Створення кластерів дозволяє об'єднати зусилля бізнесу, науки та влади для розвитку перспективних галузей економіки, таких як ІТ, машинобудування, агропромисловий комплекс

тощо. Розвиток індустріальних парків сприяє залученню іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць у високотехнологічних галузях економіки.

Нарешті, важливим напрямом підвищення конкурентоспроможності України є розвиток міжнародного співробітництва та економічної дипломатії. Активна участь України у міжнародних організаціях та інтеграційних об'єднаннях, укладання угод про вільну торгівлю, залучення іноземних інвестицій та просування експорту можуть сприяти зміцненню конкурентних позицій країни на міжнародній арені та забезпеченню сталого економічного розвитку.

Таким чином, підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі вимагає реалізації комплексу заходів у різних сферах економіки та суспільного життя. Ключовими напрямами є активізація інноваційної діяльності, розвиток інфраструктури, покращення інвестиційного клімату та розвиток людського капіталу. Реалізація цих заходів дозволить Україні зміцнити свої конкурентні позиції на міжнародній арені та забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі [47, с. 281].

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Конкурентоспроможність країни є комплексним поняттям, яке відображає здатність національної економіки ефективно функціонувати в умовах глобальної конкуренції, забезпечувати високий рівень добробуту населення та сталий економічний розвиток. Ключовими факторами конкурентоспроможності країн у світовій економіці є інноваційний потенціал, якість людського капіталу, ефективність державного управління, розвиток інфраструктури, здатність залучати іноземні інвестиції та розвивати експортний потенціал.

Для оцінки конкурентної позиції країн на міжнародному рівні використовуються різноманітні методи та показники, зокрема, індекси глобальної конкурентоспроможності, рейтинги країн за різними критеріями, а також економетричні моделі. Кожен з цих методів має свої переваги та обмеження, тому для отримання об'єктивної картини необхідно використовувати комплексний підхід, який враховує різні аспекти конкурентоспроможності країн.

Глобалізаційні процеси мають значний вплив на конкурентну диспозицію країн у світовій економіці. Вони загострюють конкуренцію на світових ринках, посилюють роль інновацій та нових технологій, сприяють зростанню ролі транснаціональних корпорацій та міжнародних організацій, а також підвищують значення людського капіталу та ефективності державного управління. Для успішної адаптації до глобалізаційних процесів країнам необхідно розробляти ефективні стратегії розвитку, які враховують їх конкурентні переваги та специфіку національної економіки.

Оцінка поточної конкурентної позиції України у світовій економіці свідчить про наявність як сильних, так і слабких сторін. До сильних сторін можна віднести зростання обсягів експорту товарів та послуг, покращення позицій України в рейтингу легкості ведення бізнесу. До слабких сторін

належать низький рівень конкурентоспроможності за Індексом глобальної конкурентоспроможності, негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами, погіршення позицій в рейтингу Глобального інноваційного індексу.

Конкурентоспроможність України на міжнародній арені має як сильні, так і слабкі сторони. До сильних сторін належать вигідне географічне положення, наявність значних запасів природних ресурсів, розвинений людський капітал та науково-технічний потенціал. До слабких сторін належать низький рівень інноваційного розвитку, недостатньо розвинена інфраструктура, несприятливе інституційне середовище для ведення бізнесу, високий рівень корупції та низька енергоефективність економіки.

Для підвищення конкурентної диспозиції України у глобальному економічному середовищі необхідно реалізувати комплекс заходів у різних сферах економіки та суспільного життя. Ключовими напрямками є активізація інноваційної діяльності, розвиток високотехнологічних галузей економіки, модернізація інфраструктури, покращення інвестиційного клімату, розвиток людського капіталу та підвищення якості освіти, реформування системи державного управління та боротьба з корупцією, розвиток сектору послуг та креативних індустрій, а також посилення міжнародного співробітництва та економічної дипломатії.

Реалізація зазначених напрямів дозволить Україні зміцнити свої конкурентні позиції на міжнародній арені та забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі. Це вимагає консолідації зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства, а також ефективної комунікації та координації дій між усіма стейкхолдерами. При цьому важливо враховувати не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти розвитку, забезпечуючи збалансоване та інклюзивне зростання в інтересах усіх громадян України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов. Київ: Альпіна Бізнес Букс, 2020. 454 с.
2. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 364 с.
3. Білорус О. Г. Глобальні стратегії Євросоюзу: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 528 с.
4. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 273 с.
5. Геєць В. М. Феномен нестабільності - виклик економічному розвитку: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
6. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія. Київ: НІСД, 2019. 344 с.
7. Скоробогатова Н. Є. Конкурентоспроможність країн у глобальній економіці: монографія. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 216 с.
8. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 570 с.
9. Полякова О. Ю. Інноваційні фактори конкурентоспроможності економіки України: монографія. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України", 2020. 454 с.
10. Портер М. Конкурентна стратегія: Методика аналізу галузей і конкурентів. Київ: Наш Формат, 2020. 424 с.
11. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія. Київ: ТОВ «Національний підручник», 2021. 484 с.
12. Мельник Т. М. Зовнішньоекономічна політика України в умовах глобалізації: монографія. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019. 412 с.
13. Соколенко С. І. Глобальні ринки XXI століття: перспективи України: монографія. Київ: Логос, 2018. 568 с.

14. Філіпенко А. С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник. Київ: Либідь, 2021. 464 с.
15. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія: монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 452 с.
16. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 273 с.
17. Скоробогатова Н. Є. Конкурентоспроможність країн у глобальній економіці: монографія. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 216 с.
18. Тарнавська Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 570 с.
19. Мельник Т. М. Зовнішньоекономічна політика України в умовах глобалізації: монографія. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019. 412 с.
20. Лагутін В. Д. Зовнішньоторговельна політика України: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 432 с.
21. Калюжна Н. Г. Зовнішньоторговельні відносини України: стан та перспективи розвитку: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 336 с.
22. Полякова О. Ю. Інноваційні фактори конкурентоспроможності економіки України: монографія. Львів: ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", 2020. 454 с.
23. Пилипенко Ю. І. Технологічна політика в системі стратегічного управління національною економікою: монографія. Дніпро: НТУ "ДП", 2019. 384 с.
24. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток підприємств України: монографія. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2021. 280 с.
25. Воронкова В. Г. Формування та розвиток регіональних інноваційних систем в умовах четвертої промислової революції: монографія. Запоріжжя: Вид-во "Гельветика", 2022. 356 с.

26. Геєць В. М. Феномен нестабільності - виклик економічному розвитку: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
27. Бондарчук Н. В. Регулювання розвитку малого бізнесу в Україні: монографія. Херсон: Олді-плюс, 2019. 380 с.
28. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія. Київ: НІСД, 2019. 344 с.
29. Мамонов К. А. Управління конкурентоспроможністю будівельного підприємства: монографія. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 194 с.
30. Білорус О. Г. Глобальні стратегії Євросоюзу: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 528 с.
31. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція: монографія. Київ: ТОВ «Національний підручник», 2021. 484 с.
32. Іксарова Н. О. Транзитний потенціал України: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. Київ: Сік Груп Україна, 2019. 298 с.
33. Полякова О. М. Розвиток транспортно-логістичної інфраструктури України в умовах євроінтеграції: монографія. Львів: Львівська політехніка, 2021. 312 с.
34. Гринів Л. В. Розвиток логістичних центрів в Україні: теорія і практика: монографія. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2020. 234 с.
35. Калетнік Г. М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки: монографія. Вінниця: ТОВ «Друк», 2020. 338 с.
36. Кирилов Ю. Є. Розвиток аграрного сектора економіки в умовах глобалізації: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 420 с.
37. Зінчук Т. О. Аграрна політика України в умовах євроінтеграції: монографія. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. 321 с.

38. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток підприємств України: монографія. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2021. 280 с.
39. Пилипенко Ю. І. Технологічна політика в системі стратегічного управління національною економікою: монографія. Дніпро: НТУ "ДП", 2019. 384 с.
40. Бажал Ю. М. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь. Київ: НАН України, 2020. 336 с.
41. Никифорок О. І. Модернізація наземних транспортних систем України: монографія. Київ: НАН України, 2021. 440 с.
42. Ліпич Л. Г. Енергоефективність економіки: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. 136 с.
43. Майстро С. В. Механізми державного регулювання розвитку альтернативної енергетики: монографія. Харків: Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2020. 218 с.
44. Геєць В. М. Феномен нестабільності - виклик економічному розвитку: монографія. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
45. Шевченко Л. С. Безпека людського розвитку в правовій, соціальній державі: монографія. Харків: НУ "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого", 2021. 850 с.
46. Дацій О. І. Антикорупційна політика в Україні: монографія. Київ: ДКС Центр, 2018. 292 с.
47. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації: монографія. Київ: НІСД, 2019. 344 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

1. Michael E. Porter, COMPETITIVE STRATEGY TECHNIQUES FOR ANALYZING INDUSTRIES AND COMPETITORS, 2020 Pages: 454

The book by Michael E. Porter outlines various techniques and frameworks for analyzing industries and competitors. Porter's work is seminal in the field of competitive strategy, providing insights into the forces that shape competition within an industry and how companies can develop strategies to gain a competitive edge. The 2020 edition includes updated case studies and new perspectives on the application of competitive strategy in the modern business environment.

2. Zafer Adiguzel, Competitiveness of International Business: Management, Economics, Technology, Environment, and Social Study of Cultural Perspective, Chapter 4, 2019 Pages: 78, 79

In this chapter, Zafer Adiguzel discusses the various factors that influence the competitiveness of international businesses from multiple perspectives including management, economics, technology, environment, and cultural studies. The analysis emphasizes the importance of understanding cultural differences and their impact on international business practices.

3. Michael E. Porter, COMPETITIVE STRATEGY TECHNIQUES FOR ANALYZING INDUSTRIES AND COMPETITORS

This edition of Michael E. Porter's renowned book provides an in-depth exploration of competitive strategies and analytical techniques. It includes comprehensive discussions on how industries evolve, the impact of competitive forces, and strategies for sustaining competitive advantage. The book is essential reading for students and practitioners of business strategy, offering practical tools and insights for analyzing competitive environments.

4. Porter M. Competitive strategy: Methodology for analyzing industries and competitors. Alpina Business Books, 2020 Pages: 433.

Michael E. Porter's book, *Competitive Strategy: Methodology for Analyzing Industries and Competitors*, offers various methodologies and frameworks for analyzing industries and competitors. Porter is a key figure in the field of

competitive strategy, and his work provides valuable insights into the forces that shape competition within an industry and the ways companies can develop strategies to gain a competitive advantage. The 2020 edition includes updated case studies and new perspectives on the application of competitive strategy in the modern business environment.

5. Anders Åslund and Timothy Ash: The Political Economy of Independent Ukraine: Slow Starts, False Starts, and a Last Chance?; 2015, Pages: 24

This book provides a critical analysis of Ukraine's economic development since gaining independence. Åslund and Ash examine the country's slow progress, missteps, and the opportunities for future growth. The concise 24-page section offers insights into the political and economic challenges that have shaped Ukraine's current competitive position in the global economy.

6. Geets V. M. The phenomenon of instability - Wikipedia for economic development: monograph: 2020, Pages: 456

Geets' monograph delves into the concept of economic instability and its implications for development. It explores how fluctuations and uncertainties impact economic growth and competitiveness. The comprehensive 456-page work provides an in-depth theoretical and practical analysis relevant to understanding Ukraine's economic environment and strategies for stabilization.

7. Thomas Lane, Viktor Wolczuk: Ukraine in the World Economy: Political and Economic Challenges: 2008, Pages: 13

In this 13-page analysis, Lane and Wolczuk discuss the political and economic obstacles Ukraine faces on the global stage. They highlight the interplay between domestic policies and international economic trends, offering a concise yet informative overview of Ukraine's challenges and prospects in the world economy.

8. Lipich L. G. Energy efficiency of the economy: monograph., 2022. Pages 136.

Lipich's monograph addresses the critical issue of energy efficiency within the economy. Spanning 136 pages, it explores methods to enhance energy use efficiency, which is crucial for reducing costs and improving the overall competitiveness of industries. This work is particularly relevant for understanding the role of energy policy in Ukraine's economic strategy.

9. Richard E. Baldwin and L. Alan Winters: The Economic Impact of EU Membership on Entrants: New Methods and Issues: 2004, Pages: 31.

Baldwin and Winters examine the economic effects of EU membership on new

entrants, providing a 31-page overview of innovative methods and emerging issues. Although the focus is on EU entrants, the insights are valuable for Ukraine's potential integration into European markets and the consequent economic implications.

10. Mamonov K. A. Management of competitiveness of the construction industry: monograph.: 2018, Pages: 194.

Mamonov's 194-page monograph explores strategies for enhancing the competitiveness of the construction industry. It covers various management techniques and industry-specific challenges, offering practical solutions to improve efficiency and market position. This work is essential for understanding how one of Ukraine's key sectors can bolster its competitive standing.

“Competitive Position of Ukraine in the Global Economic Environment”

This work analyzes the theoretical foundations and principles of measures aimed at creating a competitive system for Ukraine's global economic positioning. The author reviews agreements and regulations of international economic organizations concerning competitiveness and market access. An attempt is made to identify common features of national competitive policies, particularly models implemented by countries with different economic development levels.

A separate part of the paper deals with the specific features of Ukraine's current competitive position, especially in terms of strategic economic initiatives and reforms. The author examines the compliance of Ukrainian legislation with international practices and standards.

After conducting this research, the author concludes that the current national practices are not sufficiently effective to promote Ukraine to a higher competitive level in the global economy. Ukraine needs to implement certain changes in its policies, particularly concerning innovation, infrastructure development, and institutional reforms.

Based on the findings, the author formulates recommendations for creating an effective national economic strategy to enhance the competitiveness of Ukrainian goods and services in international markets.

Ім'я користувача: Міжнародного обліку та аудит Гавриловський Олек...	ID перевірки: 1016241892
Дата перевірки: 10.05.2024 13:51:59 EEST	Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 10.05.2024 13:52:33 EEST	ID користувача: 100005725

Назва документа: Донченко_Олександр_Олександрович

Кількість сторінок: 61 Кількість слів: 13074 Кількість символів: 106727 Розмір файлу: 86.80 KB ID файлу: 1016025080

9.55% Схожість

Найбільша схожість: 0.69% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1015005455)

7.92% Джерела з Інтернету 453

Сторінка 63

6.63% Джерела з Бібліотеки 309

Сторінка 71

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел